

საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი ვაჟა-ფშაველას პირველი კვირა დღის

№ 41

სამთავარი 29 1896 წ.

№ 41

შინაარსი: ხელმწიფე იმპერატორის და მისი მეუღლის მოგზაურობა ევროპაში. — სხვა-და-სხვა ამბავი. — ქ. მღვიმის დედათ მონასტრის წინამძღვარი იღუმენია ელენე, ნეკროლოგი — „გვალის“ კორესპონდენტები. — სიმღერა, — ლექსი ვაჟა-ფშაველასი. — უცხოეთიდან: სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში (შემდეგი) სამზღვარ-გარეთელისა. — კრიმინალური ანთროპოლოგია (შემდეგი) გ. ბადრიძისა. — ექსპრომტი, ლექსი რუს-იმერლისა. — ეურნალ-გაზეთებიდან. — მცირე შენიშვნა ვაჟა-ფშაველასი. — კარცერი და ტიკორა, ძველის ძველი ამბავი (დასასრული) პ. გოთუასი. — შენიშვნა დუტე მეგრელისა. — საქველმოქმედო საქმე და განცხადებათა. —

ხელწიფე იმპერატორის და მისი მეუღლის მოგზაურობა ევროპაში.

მ დროის უდიდეს საპოლიტიკო ამბავს შეაღვეს ახალ გვირაგინ-ნაკურთხის ხელმწიფე იმპერატორის მოგზაურობა თავის მეუღლით-თურთ ევროპის სახელმწიფოებში. ამ მოგზაურობის სანათ პირველ ის იყო, რომ ბენდიერ დღეებს შემდეგ ხელმწიფე იმპერატორს სურდა, ენახა თავისი ნათესაობა ევროპაში. უოველმა ჩვენთაგანმა უწყის, რომ რუსეთის ხელმწიფის სახლობა ძალიან ახლო ნათესავია გერმანიის იმპერატორისა, რომელიც ბიძაშვილის-შვილათ მოხედება ჩვენს ხელმწიფეს, აგრეთვე ინგლისის კაროლევის ვიქტორიისა, რომლის რძალია მამიდა ხელმწიფე-იმპერატორისა; ხალხი იმპერატორიკა შეილი-შვილია. ავსტრიის სახელმწიფო სახლიც, რასაკვირველია, ენათესავება რუსეთის სამიპერატორო სახლს; მაგრამ რაკი ნათესავების ნახვა განიზრახა ნიკოლოზ მეორემ, შეუძლებელი იყო, რომ რუსეთის მოკავშირე საფრანგეთიც არ ენახა და მის პრეზიდენტს არ

წვეოდა. ამ მოგზაურობას მიუცილებლათ დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობაც ექნება, რადგან ახალგაზდა რუსეთის იმპერატორი პირის-პირ მოლაპარაკებით უფრო დაუახლოვდება უცხოეთის ხელმწიფეებს და იმათ გულის ნადებს უფრო ზედ-მწვენით გაიცნობს. საფრანგეთის რესპუბლიკისა და მისი შინაგანი საუცხოეო დაწყობილების შინაურულათ გაეცნობა მიუცილებლათ კარგ გაეღენას მოახდენს ახალგაზდა ხელმწიფეზე, რომელიც გულ-ლობიერებით განიჩევა და ჰსურს თავისი ერის გაბედნიერება. ამ მოგზაურობას შემდეგ რუსეთი უნდა მოელოდეს ბევრს საკეთილ-დღეო ცვალალებებს და საერთაშორისო პოლიტიკაზედაც ექნება შესაფერი გაეღენა. დარწმუნებული ვართ, რომ რუსეთის იმპერატორი უფრო გულდანიდობით შეხედავს ინგლისის პირდაპირ მოქმედებას აღმოსავლეთის პოლიტიკაში და უნდა ეიფიქროთ, რომ რუსეთის უშუამდგომლობით საფრანგეთი და ინგლისი უფრო თანხმობით იმოქმედებენ აღმოსავლეთში. საფრანგეთი ისეთი ალტაცებით მიეგება რუსეთის მეფე-დედოფლის მობძანებას, რომ

ამისთანა ჯერ არა ნახულა რა. ამისთვის ეცდებო-
დაწერილებით აწეროთ ეს ამბები:

ინგლისიდან ხელმწიფე იმპერატორი და იმპე-
რატორცა გაემგზავრენ ზღვით საფრანგეთს. ისინი უნ-
და გასულიყვენ საფრანგეთის მიწაზე სახელ-განთქმუ-
ლი შერბურგის ნაე-სადგურთან, რომელიც იტევს
თვის-შორის მთელი საკრანგეთის გემებს. ხელმწიფე
იმპერატორი თავის მეუღლით და ამალით მოგზაუ-
რობს საიმპერატორო ცეცხლის გემით, რომელსაც
სახელათ „ჩრდილოეთის ვარსკვლავი“ ქვია (Поляр-
ная звезда). სამ საათზე „ჩრდილოეთის ვარსკვლავი“
საფრანგეთის გემებით გარემოცული, რომლიდანაც
ზარბაზნების სროლა არ შეწყვეტილა მიაღვა შერ-
ბურგის პორტს; მეფე-დედოფალი გადმობძანდენ გე-
მიდან სადღესასწაულო აივანზე, სადაც მათ მიეგებენ:
საფრანგეთის პრეზიდენტი თავისი მინისტრებით თურთ
და რუსეთის საელჩოს წარმომადგენელი. ხელმწიფე
მცნობაღდეთა სადღესასწაულო ტანსაცმელში იყო
გამოწყობილი და მხარ-თედოზე ეკიდა ორდენი „სა-
პატიო ლეგიონისა“; რესპუბლიკის პრეზიდენტს კი
ანდრია პირველ წოდებულს ორდენი ეკიდა. მან
უამბორა ხელზე დედოფალს, მიულოცა მობძანება
საფრანგეთში და მკლავ-გაყრილი წაუძღვა ელექტრო-
ნით განათებულს დარბაზში. აქ ცოტა მოისვენეს.
შემდეგ დაბრუნდენ უკან ისევ „ჩრდილოეთის ვარ-
სკვლავზე“ და აქედან გადასდენ საშვიკრიკო ცეცხ-
ლის გემზე, რომელსაც ფრანციულათ „ელანი“ ქვია,
ესე იგი „ალტაცება“. ამ გემზე აღშვეს ხელმწიფე იმ-
პერატორის და პრეზიდენტის დროშები. შემდეგ მე-
ფე-დედოფალმა პრეზიდენტის თან გაყოლით და მა-
თი ამალით მოიხილეს საფრანგეთის ფლოტი. იყო
ერთი აურ-ზაური, მეზღვეთა „ურას“ ძახილი, ზარ-
ბაზნების გრიალი, მუსიკის კერა. უკრავდენ რუსულს
ჰიმნს „ღმერთო დაიციე მეფე“ და ფრანციულს პატ-
რიოტულ სიმღერას „მარსელიეზას“.

სადამოს შერბურგის დარბაზში, რომელიც ყო-
ველნაირი სამხედრო იარაღებით იყო მოართული,
გამართეს მეფე-დედოფლისათვის სადილი. ხელმწიფის
უკან კედელზე ეკიდა შესანიშნავი ძველი ხმალი კარ-
ლოს დიდისა, მერვე საუკუნიდან აქამო'დღე შენა-
ხული.

საფრანგეთის პრეზიდენტმა აავსო სავსე ქიქის
კახა და წარმოთქვა: „მე ბედნიერათ ვრაცხ ჩემ-
თავს, რომ თქვენმა დიდებულენამ ირჩია ზღვით მო-
ბძანება და გადმოხტა ხმელეთზე ჩვენი დიდი ნავსად-
გურით შერბურგით. საფრანგეთის ფლოტი, რომე-
ლიც კარგათ რცნობდა თქვენს უაგვუსტესს მშობელს,
ამაყოფს მითი, რომ ამაღლა გეხლათ და დიდი მად-
ლობელია, რომ პატივი ეცით და დახედეთ. ხელო

პარიჟში თქვენ იგრძნობთ საფრანგეთის ერის გუ-
ლისცემას. ბედნიერი ვარ, რომ მე შემხვდა თქვენი
მოლოცვა და ესვამ თქვენი დიდებულებისა და დე-
ლოფლის სადღეგძელოს“.

ხელმწიფე იმპერატორმა მაგიერათ უპასუხა:
„ჩემთვის საგრძნობელია შერბურგის ასეთი სასიამო-
ვნო დახვედრა. ბევრი სიამოვნება გამოეცადე, როცა
საფრანგეთის ესკადრა თან მომყვებოდა, განსაკუთრე-
ბით მიხაროდა საადმირალო გემის „პოზის“ ნახვა,
რომელიც მახლდა საფრანგეთის მიწაზე გადმოსვლის
დროს. მე თანაგრძნობით ესვამ, ბატონო პრეზიდენ-
ტო, საფრანგეთის ერის, მისი ფლოტის და მხნე მე-
ზღვეთა დასის სადღეგძელოს. მადლობას ეუძღვნი
პრეზიდენტს რესპუბლიკისას, რომელმაც დალია ჩვე-
ნი სადღეგძელო“. ამ სიტყვებზე ხელმწიფე იმპერა-
ტორმა პრეზიდენტის ჭიქას თავისი ჭიქა მიურაკუნა.
მუსიკამ დაიგრაღა „მარსელეზა“. ყველანი ადგენ
და ისე მოისმინეს ეს საერო სიმღერა: შემდეგ ჩასხ-
დენ საიმპერატორო რკინის გზის მატარებელში და
გაემგზავრენ პარიჟს. ჯარი იქით აქეთ ლობესავით
იყო გაკრული. მთელი გზა პარიჟამდის საფრანგეთის
ხალხი ყვიროდა: „ღმერთმა ადღეგძელოს რუსეთის
იმპერატორი და რუსეთიო“. პარიჟში რომ მეფე-დე-
დოფალი მიბძანდა, ას ერთი ზარბაზნი დაცალეს. იქ
ამ შემთხვევისთვის ცალკე დარბაზი აავსეს, სადაც
ხელმწიფე იმპერატორს და მის მეუღლეს მთელი სა-
ფრანგეთის საერო და სასულიერო წარმომადგენლე-
ბი მიეგებენ. ქალაქ პარიჟს ამ შემთხვევისათვის დიდ-
ძალი ხალხი მოაწყდა მასრებიდან. იქ მცხოვრებლე-
ბის რიცხვი გაორკეცდა. მეფე-დედოფლის მობრძანე-
ბის დროს ხალხი ყველგან ზღვით იდგა; მაგრამ მაინც
საზოგადო წესიერება არ დარღვეულა. მეფე და დე-
დოფალი რომ ეტლში ჩასდნენ, რუსის საელჩოში
წასაბძანებლათ, ხალხმა „ურა“ იგრიღა. ნახევარ
საათს შემდეგ მოვიდა მეფე-დედოფლის სანახავთ
პრეზიდენტის ფორის ოჯახი, რომელიც დარჩა მათ
დიდებულებასთან მეოთხენი საათი.

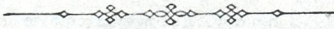
შემდეგ ხელმწიფე იმპერატორს მობრთვეს სა-
დღესასწაულო ეტლი რუსის ტაძარში წასასვლელათ,
როცა იქიდან დაბრუნდა, მიიღო ყოფილი პრეზიდენ-
ტის კარნოს მეუღლე და შემდეგ მეფე-დედოფალი
გაემგზავრენ პრეზიდენტის ფორის სანახავთ ელისეის
სასახლეში. პრეზიდენტმა მიიღო ხელმწიფე იმპერა-
ტორი მისი მეუღლით წინა ოთახში. მას თან ახლდა
სამოქალაქო და სამხედრო მოსამსახურენი საფრან-
გეთისა. ხელმწიფე და ფორი ერთათ დარჩენ და ისა-
უბრეს მესამედ საათს, შემდეგ მან წარუდგინა ხელ-
მწიფეს თავისი მინისტრები. ხელმწიფე გაემართა დიდ
დარბაზში, სადაც იყვენ შეკრებილნი ორასი სენატო-

რი და სამასი დეპუტატი. ხელმწიფემ თქვა: დიდათ მცხარული ვარო, რომ ჩემგარშემო ვხედავ საფრანგეთის ერის წარმომადგენელთაო. აქედან ხელმწიფე გადავიდა ოქროს დარბაზში, სადაც მას დაუხვდა კარდინალი რიშარი სასულიერო წოდებითურთ. საღამოს მათი ღიადებულება იყვენ პრეზიდენტის სადილზე მიწვეულნი ელისეის სასახლეში. მთელი პარიჟი ისე განათლებული იყო, თითქოს ცეცხლის ბურთათ გადაქცეულაო. სენის მდინარეზე დაჰქროდენ განათებული გემები. ვიფელის კოშკი სულ ცეცხლში იყო. ყოველგან ისმოდა ხალხის გრიალი: „გაუმარჯოს რუსეთის მეფეს“, „გაუმარჯოს დედოფალს“.

სადილზე პრეზიდენტმა წარმოთქვა თანაგრძნობის სიტყვები, როდესაც ხელმწიფე იმპერატორის და იმპერატრიცის სადღეგრძელო დალია. ამაზე ხელმწიფე იმპერატორმა სხვათა შორის უბასუხა: „მე მოვედი საფრანგეთს, ბატონო პრეზიდენტო, თქვენ სანახავათ, როგორც საფრანგეთის თავისა, რომელთანაც შეერთებული ვართ ძვირფასი კავშირით. ამ მეგობრობას შეუძლია მხოლოდ კეთილი გავლენა იქონიოს. მე თქვენ გთხოვთ, ბნო პრეზიდენტო, გადასცეთ მთელ საფრანგეთს ეს ჩემი თანაგრძნობა. გმადლობთ პატივისცემისათვის, რამელიც თქვენ მოგვადგით იმპერატრიცას და მე. ესეამ საფრანგეთის სადღეგრძელოს და მისი რესპუბლიკის პრეზიდენტისას“.

სადილს შემდეგ ხელმწიფე იმპერატორი და იმპერატრიცა წაიღიენ შესანიშნავი ადგილების დასათვლიერებლათ. სადაც კი გარვილიდა ხელმწიფე იმპერატორის ეტლი, ყოველგან გრიალებდა ხალხი: „გაუმარჯოს რუსეთის მეფეს, გაუმარჯოს რუსეთის დედოფალს“.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ქემენარიელების საყურადღებოთ ვაცნობებთ, რომ ხარკოვის სასულიერო სემენარაში სწავლა დამთავრებულ ანდრია ნაუმოვისთვის მიუციათ ნება შესვლისა უეჭვამენათ ფიზიკო-მატემატიკის ფაკულტეტზე ხარკოვის უნივერსიტეტში.

* *

პენზენის გუბერნიის მემამულეს ლადიჟინსკის შეუტანია სამეურნეო სამინისტროში თხოვნა, რომ მის მამულში ნება-დართან ქალებისთვის სამეურნეო სკოლის გახსნაზე. საჭიროა ამგვარი სკოლის გახსნა

ჩვენში, საცა უკვე რვა წელიწადია ჩენი ქალები ფაცა-ფუცობენ და ვინ იცის, როდის რა გვეღირსება.

* *

ამ დღეებში გადაცელებულს თ. კონ. ივ. მელიქიშვილს უანდერძებია ფული სტიპენდიის დასაარსებლათ თბილისის პირველ გიმნაზიისთვის, სადაც თურმე ოდესმე უსწაველია. ჩენ ქართველობაში ძალიან იშვიათია ამგვარი გულუხვება.

* *

თბილისის სათავად-აზნაურა სკოლაში წრეულს წინანდელზე უფრო იმატა მოსწავლეებმა. ახლა 500 მეტი მოსწავლეა. მეხუთე კლასიც გახსნეს.

* *

ხშირათ მოსიარულებს ქაათურის რკინის გზით უნდა ეახაროთ, რომ ზამთარში მაინც ეღირსებათ ვაგონები. ამბობენ, 20 ნოემბრისთვის იქნებაო მზათ ჩეულებრივი დახურული ვაგონები. მაგრამ არც ვაგონები ააცდენენ იმ ხშირ შემთხვევებს, რომლებიც მოხდება ხოლმე ამ გზაზე.

* *

შინაგან საქმეთა მინისტრს ცირკულიარით მოუთხოვია კავკასიის ყველა გუბერნატორებიდან და უფროსებიდან შემდეგი ცნობების შეკრება და სამინისტროში წარდგენა: 1) რუსეთის მოგზაურთა რიცხვის შესახებ, ვინც კი წასულა საზღვარ გარეთ 1888—1893 წლებში და 1895 წ., და იმათ რიცხვზე, ვინც იმავე ხნის განმავლობაში დაბრუნებულა უკან. 2) რამდენი უცხოელი შემოსულა საზღვარ-გარეთიდან 1888—1893 წლებში და 1895 წ., და რამდენი გაბრუნებულა ისევ საზღვარ-გარეთ იმავე ხნის განმავლობაში.

* *

გურიიდან გეატყობივნენ: გურიაში მიწის-ძვრის ხსენებაც არ ყოფილა, მაგრამ მიწის ძვრა მოგონებათაც არა ღირს იმ უბედურებასთან, რომელიც მიაცენა გურულებს აღმოსავლეთის ქარზა ამ თვის 15, 16, 17 და 18 რიცხვებში; ამ ხანგრძლივმა ქარზა სულ ერთიანათ დაღწეა ქირანხული. ზარალის გამო-ანგარიშება ამ ქაშათ შეუძლებელია; შეგვიძლია ვთქვათ, მხოლოდ, რომ ისეთი მოსახლე არ დაჩენი-

ლა, რომ რამდენიმე თუმენის ზარალი არ მოსვლოდეს ამ ქარის გამო. მცხოვრებლებს ასეთი ქარი არ ახსოვთ.

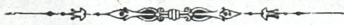
* *

ლეჩხუმიდან გეწერენ: სამ სექტემბერს ლეჩხუმიში რაღაც წარღვევის მგზავსი ამბავი მოხდა. აი, როგორ იყო ეს. ამ დღეს ჯერ კიდევ ნელი ქარი ჰქროდა, რომ უეცრათ წამოვიდა ცაზე შავი ღრუბელი, შეიქნა ელვა-ჰეჰა, გაძლიერდა ქარი, რომელსაც მოჰყვა სეტყვა გამოუთქმელი სიჩქარით, ასე რომ ეზოში მყოფმა სახლში ძლივს შეეძინა; მაგრამ სახლში შესულთაც გადაწყვეტილი გეკონდა სიცოცხლის იმედი. გარედან მოისმოდა ქარის შუილ-ხუილი, რომელსაც ჰაერში მიჰქონდა სახლის სახურავები და ზოგს კიდევაც სულ დაუნგრია სახლი. ძირზე არ დარჩენილა მეოთხედი ნაწილი ხეებისა. ააოხრა სანახევროთ სიმინდები და ჩამოყარა ძირს მკვახე ყურძენი და სხვ. ერთი სიტყვით, მცხოვრებლებს დიდი ზარალი მოუვიდათ. ადამიანის უმსხვერპლოთაც არ ჩაუვლია ამ ამბავს. ამ უბედური სეტყვის და ქარის დროს სოფ. მეტევენაში მინავლან გზაზე ორი ქალ-ვაჟი, რომლებიც ქარს წაუტყვევია და ხეში გადაუგდია, სადაც მეორე დღეს იპოვეს ისინი მკვდრები.

* *

ასალი წიგნები: 1) ცოფით ავითმყოფობა. ეს ბროშურა შედგენილია ექიმი გ. ბაღრიძისაგან (ლირს 3 კ. გვ. 16). ამგვარი წიგნაკები ჩვენთვის ძალიან სასარგებლოა და რაც უფრო მეტი გვექნება, ემჯობინება.

2) ნაპერწკალი. კრებული მოსწრებული სიტყვებისა. შეიცავს 80 გვერდს, ფასი 20 კაპ. სუფთათ არის გამოცემული. მართალია ზოგი ერთი ნაკვეთი კარგი და გასართობია, მაგრამ მაინც ვერ მივხვდით, რათ ჰქვია ამ წიგნს „ნაპერწკალი“.

†. მღვიმის დედათ მონასტრის წინამძღვარი ილუმენია ელენე (იგივე ელისაბედი).

(ნეკროლოგი).

სექტემბრის 6-ს პარასკევს დღის 4—5 საათზე, ორი კვირის ავითმყოფობას შემდეგ, კუქისა და ფილტვების ანთებით, გარდაიცვალა

მღვიმის დედათ მონასტრის წინამძღვარი მალაღირსი ილუმენია ელენე, შობიდან 67 წლისა. განსვენებული ილუმენია ელენე იყო ქუთაისის მაზრის სოფ. სიმონეთის მცხოვრებლის აზნაურის მიქელ (იგივე მიხეილ) ჭუმბურიძის ასული. განსვენებული სიყმაწვილეშივე მივხარებათ სოხასტრის დედათა მონასტერში, სადაც მას მიეღო განათლება სამშობლო ენაზე, ე. ი., უსწავლია წერა კითხვა, საღმრთო წერილი და საეკლესიო ვალობა ძალიან კარგათ და მაშინ კიდევ გადაწყვიტა მონაზონობა. ამავე სოხასტრის დედათა მონასტერში, როგორც ჩანს ნამსახურებითი სიდიდან, იმერეთის მიტროპოლიტის დავითის მიერ განწესებულ არს მორჩილათ 8-ს აპრილს 1847 წელში.

იმერეთის ეპისკოპოსის გერმანეს განკარგულებით აღკვეცილ არს მონაზონათ არქიმანდრიტის გაბრიელის მიერ განათის მონასტერსა შინა 28 აგვისტოს 1854 წელს.

ყოვლად-სამღვდელო იმერეთის ეპისკოპოსის გაბრიელის განკარგულებით განწესებულ არს თანამემწეთ მღვიმის დედათა მონასტრის წინამძღვრის ათანასიასთან 27 დეკემბერს 1871 წელს.

დანიშნა წინამძღვარის თანამდებობის აღმასრულებლათ ყოვლად-სამღვდელო გაბრიელის განკარგულებით 11 თებერვალს 1884 წ. აღყვანილ არს ილუმენის ხარისხზე იმავე ეპისკოპოსის გაბრიელის განკარგულებით 11 დეკემბერს 1886 წელს.

ერთგული სამსახურისთვის იმავე ეპისკოპოსის გაბრიელის მიერ ებოძა გულის ჯვარი 1892 წელში.

აწ განსვენებული ილუმენია ელენე მხნეთ და პატიოსნათ მართავედა მონასტერს თორმეტი წლის განმავლობაში. იყო შემბრალებ გლახკათა და დავრდომილთა; იყო ფრიალ ღეთის მოშიში და მლოცველი. როდესაც მიიღო დანიშნულება დედათ წინამძღვრის თანამდებობაზე 1884 წელში აწ განსვენებული ილუმენია შეუღდა მონასტრის გაუმჯობესობას:

იმუამდგომლა სასულიერო მთავრობასთან და თითო სართულიანი მონაზონათა სადგომები (სენაკები) გადააკეთა ოროლ სართულიან შენობათ, შეაკეთა ადგილობრითი ეკლესია და მოუპოვეა სხვადასხვა სამჭინო ნივთები, ააგო სამრეკლო და შემოუმატა შევნიერი ზარი და სხვა...

ამასთანავე განახორციელა ძველებური მონასტრების დანიშნულება—სწავლა-განათლება; მთავრობის ნება-რთვით და თავის მზრუნველობით დააარსა 1 იანვრიდან 1894 წელს ერთ-კლასიანი საეკლესიო—სამრევლო სკოლა ორთავე სქესისათვის მისდამი რწმუნებულს მონასტერში, რომელშიაც მუდამ სწავლობს არა ნაკლებ 50 ქალი და ვაჟი. განსვენე-

ბულის ძალიან უყვარდა პატარა მოსწავლე ბავშვები და ყოველთვის ღარიგებას აძლევდა და აგულიანებდა მათ სწავლაზე და ღარიბს მათგანს აძლევდა შემწევობას.

შეუბრალებელმა სიკელიმმა მოულოდნელათ გამოგვაცალა ხელიდან; მწარე ცრემლებით და შენდობით გამოეთხოვენი განსვენებულს მონასტრის კრებული დები—მონაზონები და ყველა მისი ნაცნობი და მონათესავე მ სექტემბერს, რომელ დღესაც დაკრძალეს მონასტრის სასაფლაოში.

საუტყნოთ იყოს ხსენება შენი მაღალ ღირსო დედაო ილუმენია ელენე! განსვენების დღეს წირვა, წესის აგება და პანაშვილი შეასრულა ჯრუჰის არქიმანდრიტმა მამა ბენიამენმა მღვდ. ბლაღოჩინების იოსებ წერეთლის, აბსალომ ჩაჩანიძის და სხვა სამღვდლო პირების თანდასწრებით ადგილობრივი მონასტრის ეკლესიაში.

მღვიმის მონასტრის საეკლესიო სამრევლო სკოლის მასწავლებელი ბესარიონ ვაშაძე.

ამას ან შეიძლება ან დაჯუბტოთ, რომ მარამაზის 18 რიცხვს, იღუმენიას საკვდილის სწორეთ ორი კვირის წინეთ, მე მივდიოდი ჭიათურას და რადგან დიდი ხანია სუკრელი მქონდა მენსა მღვიმის მონასტერი, თუცა ავადი და ბნელი დამე იყო, მაინც შევუსვიე სანამ მადლობაზე ავდიოდი (მონასტერი კვლავსა მიშენებული), კარგა ხანი გავიდა, ისე რომ რადესაც მონასტრის კარებს მივაღებთ მე და ჩემი თანამოგზაური ცნს საათი იქნებოდა. მონასტერი მიმინებული დამსუვდა, მაგრამ მგზავრის მიღება ჩვეულებით ჭქინათ და მეც სტუმართ-მოყვარეობით დამისუვენ. გამომკვება თითონ იღუმენია ელენე. ვინ იტყვდა, რომ 50 წელს მეტის იქნებოდა! ღამნაკში ადმოჩნდა მისი უსომო მზრუნველობა მონასტრისადმი. იგი ჩიოდა, რომ კერძო შიკნების დავამ მონასტერთან ამ უკანასკნელს სელიდან გამოაცალეს მამულები, რომელების შემოსავლით ინსება მღვიმის მონასტერს თავისი სკოლით. მეორე დღეს, ადრინათ, დავათვალიერე მკვლელები მღვიმის ეკლესია თავისი გამოჩენილი წყაროთ: ამ მონასტრის აწერა არა ერთსელ იყო მოთავსებული „კვალში“ და ეკლესიაც დასტული. ჩვენდა სანუგეშოთ მკონი ეს იმ მონასტერთაგანია, სადაც დაცულია მკელი სელგუნური შენობა და მსატკრობა. აქვე განსეთ სელსაქმები რქრომკვდით ხაკრდღე ნაკერი სკოლის მოწაფეებისაგან მოღონების სელმძღვანელობით. სკოლაში სწავლა არ იყო, რადგან ემსწილები ზაფხულაობით დათხოვილი იყვნ. ამ დღეს იღუმენია თავის დეამონაზონებით ჩამოვიდა ფესით ჭიათურაში მონასტრის საქმეების გამო და ვინ იცოდა, რომ ასე მალე გამოესდემებოდა წუთის-სოფელს.

ან. წ—სა.

„კვალის“ კორესპონდენციები.

სუკრეო. სექტემბრის 8-საკურთხეს ქ. ოზურგეთის თვით-მმართველობის სახლი; კურთხევაზე დიდ-ძალი ხალხი დაესწრო, მიუხედავად იმისა, რომ ამ დღეს ხალხი სხვა-და სხვა სოფლებში მიეშურებოდა, სადაც ღვთისმშობლობა დღეს თემობა იცინ. ეს ასეც უნდა მომხდარიყო, რადგანაც ამ დღეიდან დაიწყო მოქმედება ოზურგეთში სრულიად ახალი დაწესებულებამ—ქალაქის თვით-მმართველობამ. კურთხევის გათვებას შემდეგ რამდენიმე პირმა წარმოთქვა შემთხვევის შესაფერი სიტყვა. მოვიყვანთ აქ ცოტა შემოკლებით მხოლოდ ქალაქის ახალი მოურავის, თ-ღ ნ. თედგრიძის, სიტყვას.

ბატონებო!

თუმცა ზომაზე მეტი გრძნობის ნაკადული აღამიანს ძრიელ უმლის თავის აზრები საესებით წარმოთქვას, მაგრამ არის ისეთი მდგომარეობა, რომელიც თავის თავით იწვევს აღამიანს გრძნობის გამოსაცხადებლათ და, რაც უნდა არ ეხერხებოდეს ლაპარაკი, მაინც უნებლიეთ ენას ამოადგმეინებს. აი, ასეთი არის დღევანდელი შემთხვევა. ეს შემთხვევა, რომლის გამო თქვენ აქ დღეს შეკრებილი ბრძანდებით, იმდენათ შესამჩნევია, იმდენათ დიდ-მნიშვნელოვანია ჩვენ ცხოვრებაში, რომ მისი ჩვეულებრივით შეხედრა რაღაც უხერხულათ მიგვაჩნია ყველას. მე დარწმუნებული ვარ: ყველა თქვენგანი რაღაც არა ჩვეულებრივ სიამოვნებას გრძნობს დღეს მით, რომ ჩვენ პატარა საზოგადოებას თითქმის ახალი მოღვაწეობის ხანა უდგება დღეიდან. ვკონებ, ყველა თქვენგანი მიმიხედება, რომ მე ელაპარაკობ თვით-მმართველობის პრინციპზე. მსოფლიო ისტორიას რომ თვალი გადავავლოთ, უსათუოთ შევამჩნევთ ერთ შესანიშნავ მოვლენას, როგორც მთელი კაცობრიობა, ისე ცალკე ერთი დაულალავი ენერგიით მოქმედებენ შევიწროებული მდგომარეობიდან თავის დახვევისათვის; ცდილობენ მოიპოვონ უფლება, გავლენა, ხმა საერთო საქმეების მართვაში. ყოველ აღამიანში ინსტინქტურათ შთანერგილია ლტოლვილება საზოგადოებრივი მოღვაწეობისადამი; თვითარსებობის დაცვის სურვილი მიგიძღვის საერთო, საზოგადო ინტერესებისკენ. თანამედროვე ცხოვრება მაინც ისე რთულია, ამ ცხოვრებისგან გამოწვეული მოთხოვნილებანი იმდენათ მრავალნაირია, რომ მათი დაკმაყოფილება არ შეუძლია ცალკე აღამიანს; ამიტომაც ყოველმა საზოგადოების წევრმა უნდა შეიგნოს, იცნას საზოგადო ინტერესი თავის საკუთარ საქმეთ, თავის მოთხოვნილებათ. რაც უნდა ვალახუ-

ლი, გასრესილი ვიყოთ მუდმივი ყოველ დღი-
ური ჭარბობით, მაინც არ შეგვიძლია, არ
შევიწინოთ ჩვენში ის მოვლენა, რომ რალაც
ჩაგვძახხს, რალაც გვიზღავს, გვაქეზებს მაღალ იდეა-
ლურ, საზოგადოებრივ საქმისა და ინტერესებისაკენ.
არა ერთხელ გვსმენია, რომ ეს მატერიალური ცხ. აე-
რება მართლაც ამაოა (?), ცვალებადია (sic!), მხო-
ლოთ რჩება საუკუნოთ ერთთ ერთი უნაკარო, პა-
ტიოსნური, მოღვაწეობა მომავალი მდგომარეობის
გაუმჯობესობისათვის. გადავიდეთ ახლა თვით ჩვენ
აწინდელ მდგომარეობაზე. არის ისეთი მომენტი ყო-
ველი ერის ცხოვრებაში, როდესაც თითოეულ კერ-
ძო წევრს, ცალკე ჯგუფს საზოგადოებისას მიუძღ-
ვის საერთო საქმეში თავის განკერძოებული მოვა-
ლეობა; ამნაირი მომენტი დგება ჩვენ ცხოვრება-
შიც: ვინც ყურადღებით აკვირდება ჩვენი ახლანდ-
ელი ცხოვრებას ვითარებას, ის უთუთო შეამჩნევდა
რომ ყოველი მხრით, ყოველი კუთხიდან ჩვენი ხალ-
ხის თვით ცნობიერება იზრდება, ვითარდება. საიმე-
დო, სანუგეშო, ამ ჩვენ საერთო ცხოვრების ვითა-
რებაში ის არის, რომ ჩვენი ხალხი იგნებს, იმ სი-
მართლეს, რომ მისი უპირველესი პატრონი, ქირი-
სუფალი, მხოლოდ თითონ უნდა იყოს. ნუ დავი-
ვიწყებთ, რომ არას დროს სხვისი შემაყურებელი,
სხვის იმედზე დამყარებული ზალხი არავითარ კე-
თილ ნიადაგზე, სასურველ გზაზე არ დამდგარა. თუ
ხალხს ან რომელიმე საზოგადოებას უნდა სიკეთე,
უსათუთო თითონ უნდა ეცადოს, თათონ უნდა
ეძიოს თავის მდგომარეობის გამაუმჯობესებელი სა-
შუალება. ჩვენ დღეს, შემთხვევით, თავის თავთ
გვივარდება ხელში ერთი, თუმცა მცირედა, მაგრამ
საიმედო სახსარი ჩვენი საზოგადო ინტერესებისთვის
საზრუნველათ და ამ გარემოებით ჩვენ უნდა ჯერო-
ვანათ, ღირსეულათ ვისარგებლოთ. ჩვენ ის ნუ შე-
გვაშინებს, რომ ჩვენი ასპარეზი მეტათ ვიწროა.
საზოგადო საქმე მით არის შესანიშნავი, რომ
ყოველივე მცირედი საქმე შეიძლება შეერთებული ძა-
ლის საშუალებით გაფართოვდეს და გაძლიერდეს.
ახლა ჩვენ მოვალეობაზედაც. დიდი ხანია ჩვენი სა-
მშობლოს, ჩვენი ხალხის ავის მდამელნი საქვეყნოთ
გაიძახიან, რომ ჩვენ, ქართველები, ჯერ კიდევ არ
მისულვართ იქამდის, როდესაც ხალხს თავსუფლოთ,
გონიერათ შეუძლია თავის საკუთარი საქმეების წინ
წაძღვლა, მათი რიგიანათ დაყენება. ჩვენი ვალდებუ-
ლებაა წესიერი მოქმედებით დაეუმტკიცოთ იმათ,
რომ შეგვიძლია ჩვენი საქმეების მმართვეა. ამას ას-
რულება ჩვენ შეგვიძლია: ჩვენ ბუნებით ნიჭიერი,
გონიერი ხალხი ვართ, მხოლოდ დღემდის გვაკლია
ერთობა, საიმედო კავშირი ხალხის სხვა-და-სხვა წო-

დებათა შორის, გვაკლია ჩვენი ნამდვილ საქირაე-
ბათა და მოთხოვნილებათა შეგნება; დღეს ეს დი-
დი ნაკლი თან-და-თან ჰქრება. ჩვენი მოვალეობაა,
ხელი შეუწყოთ ამ საქმეს. რაც შემეხება პირადათ
მე, ამ შემთხვევაში, არ შემიძლია ერთხელ კიდევ
არ გამოუცხადო მთელ აქაურ საზოგადოებას ჩემი
უკულოთადესი, უწრფელესი მადლობა იმ პატივის-
ცემისათვის, რომელ-ც მან მომანიჭა ჩემი არჩევით
ქალაქის მოურავის ადგილზე. მე ისე არ გავკაღ-
ნიერდები, რომ ეს გარემოება მივაწერო მართა ჩემ
პირად ღირსებას. მე მხოლოდ ამას იმით ვხსნი, რომ
ჩვენი საზოგადოება თხოულობს სამოღვაწო ასპარეზ-
ზე ახალგაზღობას, უცხადებს მას ნდობას; მე, რო-
გორც ერთი ახალგაზღობის წარმომადგენელთაგანი,
მადლობას ვუძღვნი ჩვენ საზოგადოებას ამ კეთილ
საქცევლისათვის თუმცა ამ ბოლო ხანებში საყვე-
დური გარსმის ჩვენი ახალგაზღობის წინააღმდეგ, რომ
ის ვერ ამართლებს საზოგადოების იმედებსო; მაგ-
რამ ეს ძრიელ სასტიკი(!) და, ცოტა არ იყოს, უსამა-
რლო (?), მსჯელობაა. თუ მართლა ჩვენი ახალგაზღო-
ბა ვერ აკმაყოფილებს ჩვენი საზოგადოების მოთ-
ხოვნილებას, ამის მიზეზი თვით ჩვენი საზოგადოებ-
რივი ცხოვრებაა. თუ თვით საზოგადოება არ აძლევს
საზრდას, გონებრივს და სულიერს, ახალ-თაობას,
მან რა უნდა ქნას. მერწმუნეთ, თუ ჩვენი ცხოვრება
თავის — თავთ მოითხოვს ახალგაზღობას საპოლევწო
ასპარეზზე, ის ღირსეულათ დაუხედება წინ ყოველსა-
ვე საქმეს.

* *

ქეთთასი. წელიწადი შესრულდა და დღევანდლამ-
დის არ ღირსება ქეთთასის ქალაქის თვით-მმართვე-
ლობას შემოსავალ-გასაელის ხარჯთ აღრ-ცხვის და-
მტკიცება, თუმცა კანონი ავალებს, ესე ვითარი ხარჯთ-
აღრიცხვა უნდა ყოფილიყო დამტკიცებული წარსუ-
ლი წლის ბოლო ხანებში (1895 წ.). იმედია, რომ
ეს წელიწადი როცა გათავდება, მაშინ მაინც ელირ-
სებთან ამის დამტკიცებას, რითაც უნდა ვხე-
მძღვანელებია ქეთთასის ქალაქის თვით-მმართ-
ველობას, როგორც შემოსავლის ასაღებათ, ისე
ხარჯების საწარმოებლათ. მიუცალებელი ხარჯები
გადამატება მოსალოდნელ შემოსავალს რამდენიმე
ათასი მანეთით და ამის გამო აპირებენ სესხს, რომ
დააკმაყოფილონ აუცილებელი ხარჯები.
თეატრის შეწობაში მოხდა ყრილობა შესახებ
თეატრის საქმისა და მოლაპარაკება გათავებულა მით,
რომ ამოურჩევით კომისია, რომელმაც უნდა შეი-
მუშაოს ის წესი, თუ რა საშუალებით იქნეს სი-

სრულეში მოყვანილი საზოგადოების სურვილი, რომ დაარსდეს ქართულ წარმოდგენათა მუდმივი დასი.

* *

* *

ზარის ოსეთი. წელს ბარის ოსეთში, ხორბლის და ქერ-ფეტვის მოსავალი საშუალოა: არც ძრეელ კარგია და არც ძრეელ ცუდი. რაც შეეხება სიმინდს, თუმც იმას პირველათ კარგი პირი უჩანდა (გარდა ზოგ-ზოგი ნაგვიანეისა), მაგრამ მომწიფდა თუ არა, გაუჩნდა ღეროებში რაღაც ჭია; ჭია შიგნიდან სიმინდის ღერს ღრღინს და ამნაირათ, მცირე ნაივ დაუბერავს თუ არა, სიმინდი ღეროში იმტერევა და დედა-მიწაზე ეშვება. ამგვართ ჯერ სრულიად შემოუსვლეელი სიმინდი ზოგი ლპება და ზოგსაც თავი და სხვა-და-სხვა გვარი მწერი აფუჭებს. ამ ამბავმა ბარის-ოსები, ძრიელ დააღონა. სამწუხარო ამბავი ჩამოაქეთ მთის-ოსეთიდანაც; იქაც უმეტეს ნაწილათ წელს არც ქერი და არც თივა არ მოსულა საკმა-რისი.

დაუდგარი ქიშტები, დრო-გამომწეებით კიდეც არ აძლევენ მოსვენებას ბარის-ოსებს. სოფლათ რომ ევლარ ბედავენ ქურდობას, რადგანც ბარის ოსების ყველა სოფლებში ღამის ყარაულები ჰყავთ, მინდრათ და გზებში თავს ესხმან ხოლმე ბარის ოსებს. მაგ., წარსული მკათათვის გასულს, სოფ. ზილგელის მცხოვრებთ, რომელთაც თივა მიჰქონდათ კეკეაში, მოულოდნელათ დაესხნენ თავს ექვსი შეიარაღებული ცხენოსანი ქიშტები, წაართვეს თერთმეტი ცხენი და გაირეკეს. ზილგელებმა წინააღმდეგობა ვერ გაუწიეს, რადგანაც იარაღი არაიქნა არა ჰქონდა (ამ სოფელს მთავრობის განკარგულებით აქვს აყრილი იარაღი). ამ თვის სამს სოფ. ხუმელაგის ღამის მეხრეებს თავს დაესხნენ ქიშტები. ქიშტებმა დაიწყეს თოფის სროლა; მეხრეებმაც თოფითვე გასცეს პასუხი, მაგრამ, რადგანაც ქიშტებს ბერდანის თოფები ჰქონოდათ, დაძლიეს მეხრეებს და რვა ხარი გაირეკეს. სოფლიდან მდევარი ჩქარა მიეშველა, იმ ღამეს ევლარას გახდენ და მეორე დღეს კვალი ქიშტების სოფელ აჩლრყში მიიტანეს, სადაც ხარებიც ამოაჩინეს. ამნაირათ, ბარის ოსებს კი აკრძალული აქვთ ბერდანის თოფის ტარება და შეენახვა, ქიშტები კი ქურდობის დროს, ბერდანის თოფებით იბრძვიან ხოლმე.

ეს ორი კვირა არის, რაც ფქვილია აიწია, ფუთზე ორი შაური მოემატა ყველა ნაირი ხარისხის ფქვილს.

ბარის ოსეთიდან ყოველ დღე გაუწყვეტლივ ეზიდებიან სიმინდს რაქაში, სადაც მიტანილ სიმინდს ოთხ აბაზათ ჰყიდენ.

ქართველი ოსებსში.

სად. ძეგამი. ამას წინეთ ერთ-ერთ რუსულ გაზეთში მოხსენებული იყო, რომ სად. ძეგამის ახლოს ბ. ალექსანდრე ბერიძემ დაარსა „ცეცხლის შეუპოვარი“ (огне упорный) აგურის ქარხანა; სხვა ამის შესახებ იქ არაფერი იყო ნათქვამი. ეს ქარხანა იმდენათ შესანიშნავია, რომ მისი უყურადღებოთ დატოვება უსამართლობა იქნება. ამ ქარხანას სახელათ ჰქვია: „შრომა“ და ეკუთვნის სამ ამხანაგს: ბბ. ბერიძეს, ონიკაშვილს და ერთ სომეხს (გვარი არ ვიცი). ქარხანა ამზადებს ისეთ აგურს, როგორც არც კავკასიაში მზადდება და არც რუსეთში. ამნაირი „ცეცხლ-შეუპოვარი“ აგურის მოთხოვნილება კავკასიაში დიდაა, რადგანაც მას ხმარობენ ყველანაირ ორთქლ-მავალზე, სახელოსნოებში, კერძო ქარხნებში, ერთი სიტყვით, სადაც კი საქირთა უდიდესი ტემპერატურის (სითბოს) ბუხრები (печи высокой температуры). ამნაირი აგური შემოაქვთ კავკასიაში ინგლისიდან. თუმცა ეჭვ გარეშე იყო და არის, რომ კავკასიაში იპოვეთ ისეთი მიწა, რომლიდანაც გაკეთდება ასეთი აგური, მაგრამ აქამდის მაინც ვერაინ შეძლო მისი ამოჩენა. ცდა კი ბევრი იყო, მაგრამ პირველ გამოცდაზედვე ადგილობრივ მომზადებული აგური დიდი ტემპერატურის ბუხარში იფხენებოდა და უფარგისი ხდებოდა.

სხვათა შორის, ამ საქმისათვის ყურადღება მიუქცევია დიდი ხნიდან ბ. ალ. ბერიძეს. ბერიძეს რამდენჯერმე წარუდგენია გამოსაცდელათ მის მიერ მომზადებული აგური, მაგრამ გამოცდის დროს უფარგისი გამომდგარა. ამნაირი ბედი წვევია თითქმის ექვსჯერ. მიუხედავთ ამისა, იმას მაინც არ დაუნებებია თევი ამ საქმისათვის, და შესანიშნავ ენერგულ მეცადანეობას შემდეგ, როგორც იყო მიახწია თავის მიზანს, როგორც ქვემოთ დაფინახეთ.

ამ რამდენიმე თვის წინეთ ბერიძემ მოიტანა განჯის სადგურზე გამოსაცდელათ ქარხანა „შრომაში“ მომზადებული აგური. ადგილობრივი დეპოს უფროსის თანდასწრებით ერთი ბერიძის და ერთი ინგლისური აგური შეედევით გამოსაცდელ ფეჩში. ნახევარ საათს შემდეგ გამოვიდეთ ჯერ ინგლისური აგური, მაგრამ ვაი იმისთანა გამოლებას! აგური ცეცხლში დამდნარიყო, როგორც ტყვია, და ხელში შეგერჩა აგურის ერთი კუთხე. ჩვენ იმედი გადავიწყულა და ვფიქრობდით, რომ ბერიძის აგურსაც ეგ დღე დაადგებოდა; მაგრამ წარმოიდგინეთ ჩვენი გაოცება, როცა აგური გამოდგა სრულეებით დაუზიანებელი გარეგანი შეხედულებაც კი არ გამოცვლოდა.

ამნაირათ ბ-ნ ბერიძის აგურმა შესანიშნავათ გა-

იმარჯვა ინგლისურ აგურთან. ამით დიდათ გაკვირდენ როგორც დეზოს უფროსი, აგრეთვე სხვა დამსწრენიც. უფროსმა დაუმოწმა აგურის ღირსება; ამასთანავე ურჩია გამოეგზავნა ოცი-ოდე აგური ორთქლმავალის ფეხში ჩასადგმათ, რათა რამდენისა-მე თვის მუშაობას შემდეგ უფრო კარგათ გაეგიათ ამ აგურის ნამდვილი ღირსებაო.

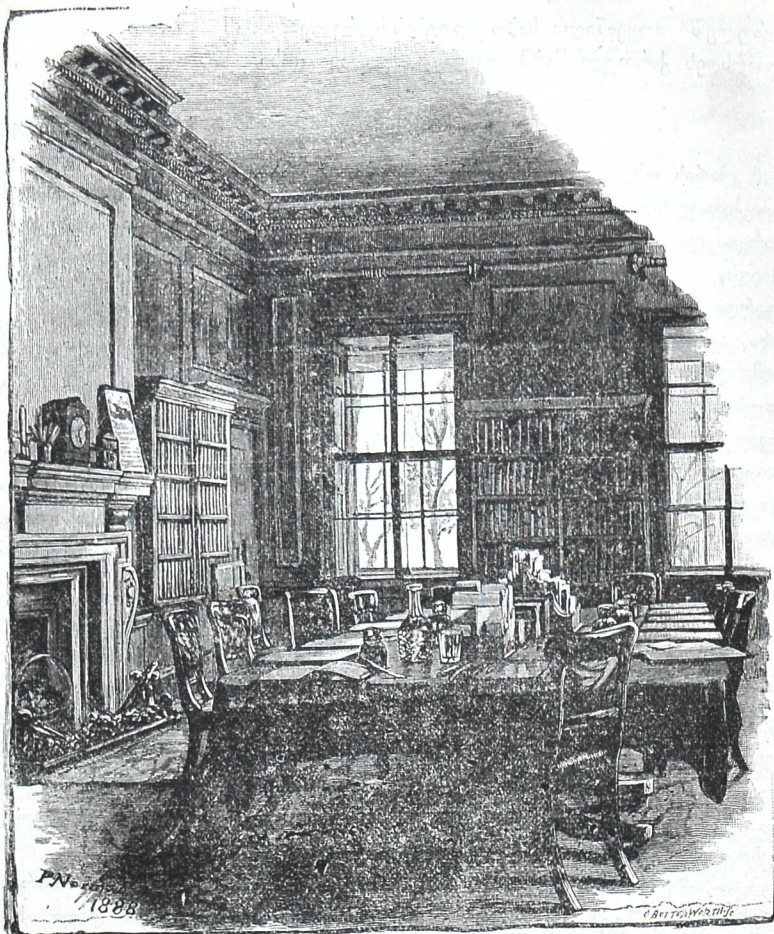
მას შემდეგ აგურ მესამე თვეა ერთი ორთქლმავალი (Harrison) მუშაობს ბ-ნ ბერიძის აგურისაგან გაკეთებული ფეხით და ჯერ არაერთარი ცელილება არ ეტყობა. ინგლისური აგური კი მხოლოდ ორი თვის მუშაობას უძლებს. ამნაირათ, როგორც ვხედავთ, დღეიდან დიდი წარმატება მოელის ძეგამის აგურს, რადგანაც ის, როგორც ღირსებით, ისე სიიაფითაც დიდ მეტოქობას გაუწევს ინგლისურ აგურს.

საზღვარ გარეთის აგური ფსოვს 12—20 კ., ძეგამის კი 5—6 კაპ.

ამნაირი აგური რომ სხვას ვისმე უცხოელს მოეგონა აქ, მაშინ, რალა თქმა უნდა, მეტი გასაგალი ექნებოდა და კიდევაც ყველანი მიიღებდენ, მაგრამ ახლა, როცა მომგონი უცხოელი კი არა, ადგილობრივი მამულის შვილია, როგორღაც არ ჯერათ და ეჭვის თვლით უყურებენ. სამწუხაროთ, ხმა დადის ვითომ ბერიძე თავს ანებებს ამ ქარხანასო; მაგრამ იმეღია, რომ ამდენ მხნეობას და ჯაფას ასე ადვილათ თავს არ დაანებებს ბ. ბერიძე.

ს. დოლიძე.

ბათუმი. ალებ-მიცემობა დღითი-დღე მატულობს ქართველთა შორის, მაგრამ უცხოელებთან შედარებით ჩვენ ჯერ კიდევ უკან ვართ ჩამორჩენილი. ამის მიზეზი ის არის, რომ დიდ ქალაქებში, მაგ., ბათო-ში,

ძველი დროის მეცნიერის სამუშაო ოთახი.

ში, ქართველი კაცი, ევაზარია ის თუ ხელოსანი, ან უბრალო მუშა, ობლათ მოჩანს. ის მუდამ იმის ფიქრშია, რომ როგორმე ორი გროში იშოვოს და ისევ სოფელში დაბრუნდეს. ქალაქი მას ისე არა რწამს, როგორც თავის სოფელი, და ეს არის იმის მიზეზი, რომ ჩვენი ხალხი ქალაქებში ერთი ერთმანეთისაგან განცალკევებული ცხოვრებს, რის გამო ვერ წინაურდება; ის მხოლოდ თავის სოფლისკენ მიემზურება, სადაც თავისი კერა ეგულდება. სხვებს კი ამის იმედის არა აქვთ; ამიტომ თავს აკლავენ, რომ როგორმე მკვიდრი ნიადაგი გაიჩინონ ქალაქშივე და მიტომაც ყოველსავე საქმეს ხელში იგდებენ. აქიდან აშკარაა, რომ გამარჯვება ამ უკანასკნელთ უნდა დარჩეთ. სხვებმა თუ, მაგ., ქეცტიკის შენობები წამოქმედეს ჩვენ ქალაქებში, ქართველებს რალა დაემართათ?—ის რომ ჩვენში სულ სოფელზე ფიქრობენ და მხოლოდ იმის იმედი აქვთ, რომ იქ სადღაც ქცევა-

ნახევარი მიწა ღარ-
ჩენით, და სადაც
კი ბრძოლაა საჭი-
რო, იქ ყველაფერს
თავს ანებებენ და
სხვებს უთმობენ.
ათასობით არიან
ისეთი პირები, რო-
მლებსაც შეძლება
ნებას აძლევს, იქ
დამკვიდრდენ, სა-
დაც ჩვენთვის უფ-
რო საჭიროა, მაგ-
რამ სამწუხაროთ,
ასე 'არ იქცევიან.
ესენი უფრო ამჯო-
ბინებენ თავის მე-

ახალი გვინეის ნაგები.

ზობლებს მოაწონონ თავი და ამასთანავე პირიდან
გამოაცალონ ცხოვრების სახსარი. საზოგადოთ უნ-
და შეენიშნოთ, რომ ჩვენ ერთი-ერთმანეთის დახმა-
რება არ ვიცით. ამ დახმარების კეთილ შედეგს ჩვენ
ყოველ ფეხს ნაბიჯზე ვხედავთ სხვა ერთა წარმო-
მადგენელებში, მაგრამ ჩვენ ეს ჯერ-ჯერობით ვერ
შეგვითვისებია.

ერთი ჩვენი სანუგეშო საქმე ახლა აქ სამკითხ-
ველოს გახსნა. იმედია, პატრუცემული პირები მალე
დააგვირგვინებენ ამ კეთილ საქმეს; ამასთანავე საჭი-
როა, რომ სამკითხველსთვის ისეთი ალაღი არ-
ჩიონ, რომ მუშა-ხალხისთვის ხელ-მისაწვდენი გა-
მოდგეს.

ს. მაკანუთელი.

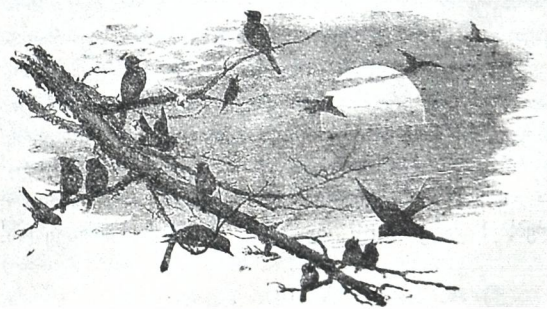

ს ი მ ლ ე რ ა .

ბორცო, დაჰნელი, დამკლევდი!
სულო, იხარე, ჰლოლობდე.
ღმერთმა დამკარგოს თუ ამას
სიტყვის შნოსათვის ვამბობდე.
ხორცი რას მიმეღოს მარტოკა
თუ სულით არა ვგალობდე.
სულო, აჰყვადი, ამაღლდი,
დაე, ლემითა ეწვალობდე!

დაგეალულს მიწას უხდება
როს დაწვიმს, დასდის ღვარია.
ვგრეე ნავედრალს მდელოსა
მზის დახედნება დარია. აჰ
სულო, აჰყვადი, ამაღლდი
ვარდებით დაიფარია.
ცრემლი ჩემ თვალთა ნაწური
ზედ ნამათ დაიყარია,
საჭირ-ვარამო ქვეყნისა
გულს ლახვრათ გამიყარია.
მაშინ ცა მიწას ეწვევა
მთაზე შეჯდება ბარია.
იქ ძოვდეს ჯოგი ირმისა
დაბუბუნებდეს ხარია.
თავს ევლებოდეს ქვეყანას
სხიე უენებელი მთვარეა.

ვაჟა-ფშაველა.

უცხოეთიდან.

სოფელი და სასოფლო სკოლა გერმანიაში

II*)

ს კ ო ლ ა .

გვისტოს 18 (კვირა). კვირაობ-თ არის საკვირაო სკოლა, ზაფხულში ქალთათვის და ზამთარში ვაჟთათვის. იწყება ნასადილევს და გძელდება ერთ საათს. მოწაფენია 14—18 წლისანი, ე. ი. ისინი, რომლებმაც პირველ დაწყებითი სკოლა უკვე დაასრულეს. საკვირაო სკოლაში სიარული სავალდებულოა. აქ იმეორებენ იმას, რაც სკოლაში უსწავლიათ და იძენენ ახალ ცნობებს, რაც პრაქტიკულ მოთხოვნილებას შეესაბამება. ქალებს ასწავლის უფროსი (იმავე დროს უზნიერესიც არის) მასწავლებელი, ვაჟებს უმცროსი.

გაკეთილი დაიწყო პირველი საათ-ს ნახევარზე. ჟურნალში ჩაწერილია 40 მოწაფე ქალი, ამათში 14 უკვე წასულა სხვა-და-სხვა ალაგას მოსამსახურეთ. სოფელში დარჩენილია 26, გამოცხადდა 24, ორი საპატრო მიზნის გამო დააკლდა. ეს მასწავლებელს გააგებინეს წინდაწინ. ერთი მხრით სხედან 16—18 წლისანი, მეორე მხრით 14—16 წლისანი. უკანასკნელთა რიცხვია 7. პირველათ ივალდებ. შემდეგ უკვე ნასწავლი ლექსები განიმეორებს. მესამეთ არითმეტიკა. განსაკუთრებით ყურადღება მიქცეულია ანგარიშზე. მასწავლებელმა წაუკითხა ერთი საანგარიშებელი პროცენტებისაგან, ქალებმა დაწერეს. მასწავლებელმა ერთს გაამეორებია და მეორეს აახსენებია, თუ როგორ უნდა იქმნას გამოყენილი; რაკი ვაკეთების პლანი დიბეჯითეს, გამოანგარიშებასაც შეუდგენ. პატარები უფრო აღრე და რიგთანათ აკეთებენ, ვინემ დღები. ეს იმიტომ რომ იმათ, როგორც სასოფლო სკოლიდან ახალ გამოსულთ, უფრო ახსოვთ და გეარჯინებულნიც არიან. დიდებს კი ხანია სკოლა გაუთავებიათ და რამდენიმეთ დაიეიწყებდენ; იმან განსაკუთრებით ვარჯიშობა აკლიათ ღ ჩქარა ვერ გამოყავთ ჯამი (გარდა ამისა ამათ კიდევ თაეში სხვა რალაცებიც უტრიალებსო, რსუმრა მასწავლებელმა). აი, მაგ., რა საანგარიშო ვაკეთეს: იყიდება 4 ნაჭერი მაული, ზომით 124¹/₂ მეტრი. თითო მეტრი ღირს 1 მარკა და 40 პფენინგი, ვადმოტანა ჯდება 6 მარკა და 80 პფენინგი. ვაყიდვის დროს პატრონი იკლებს 1 მარკას 30 პფენინგს. რამდენ პროცენტს

მოიგებს მყიდველი, თუ ის შემდეგ თითო მეტრს 1 მარკათ 80 პფენინგათ ვაყიდის? უმცროსებმა ოთხ წუთში გამოიანგარიშეს, უფროსებს კი რვა წუთი დაჭირდათ და აქაც ზოგს შეცდომა მოუვიდა. ანგარიშს ვარდა დიდი ყურადღება აქვს მიქცეული საკვირო ბარათების შედგენას, მაგ., კვიტანციების, პირობის წერილების, სავაჭრო ბარათების, ვანცხადებების და სხ მასწავლებელი ხსნის, როგორ უნდა დაიწეროს. შეგირდებო წერენ დაუზზე; მასწავლებელი ასწორებს და შემდეგ სახლში რვეილზე ვადაწერენ. აქ ჩვენ მოვიყვანთ ზოგ ასეთ წერილებს, რომელნიც ქალების რვეულიდან სიტყვა-სიტყვით ვადმოვიღეთ. ეს მით უფრო საინტერესოა, რომ მკითხველს შეეძლება რამოდენიმეთ აქაური მოქალაქობრივი ურთიერთობაც ვაიცნას. როგორც ვთქვით, ადგენენ ისეთ წერილებს, რაც ყოველ ეფხის ნაბიჯზე ჰჭირდებათ. აი, რა:

1) ადგილს ეძებ.

18 წლის ქალიშვილი, რომელმაც კარგათ იცის საკმლის დამზადება და სამზარეულოს ვადლოლა, ეძებს ადგილს. წარმოდგენილი იქნება მოწმობა ჩინებული ყოფაქცევის, ბეჯითობის და სიწმინდის. ვადგომა ახლავე შეიძლება. მოლაპარაკება ამ ადრესით.

შენიშვნა. ამნაირათ აცხადებენ ვაზეთში სოფლის ვოგოვები, როცა ქალაქში ადგილს ეძებენ.

2) იძლევა სადგომი ქირით.

ქვემოზე ხელის მომწერს (ამა-და-ამ ალაგას) აქვს თაეისი სახლის ზედა-სართულში ვასაქირავებელი ბინა, რომელიც შედგება სამი დიდი და შეენიერი ოთახისახაგან, — ორის ვათობოა შეიძლება. ამას ვარდა, ერთი სამზარეულოა, საღარო, ვოგოს საწოლი ოთახი და სარდაფი. ავრეთეე სახლის უკან არის ჩინებული ბაღი, რითაც მდგმურთ სარკებლობა შეუძლიათ.

შენიშვნა. ამგვარი ბარათი რასაკვირელია, სოფელში ვამოუსადგვარია, მაგრამ ქალაქში კი ძრიელ საჭიროა. როცა ქალბატონი ბინას აქირავებს ვანცხადებას თაეის მოსამსახურე ვოგოს აწერიებს და თუ ვოგოს ამის არა ვაეგება რა, უეიცის და ჩერჩეტის სახელს ვადმსახურებს, რაც მას დიდ ზარალს მოუტანს.

3) ბატონ ვაჭარ მოისელს, ქ. ნოენბურგში.

თანახმათ თქვენი ვანცხადებისა ვაზეთის №-ში (სახელ-) უმორჩილესათ ვთხოვეთ საჩქაროთ ვამომიგზავნოთ 12 ცალი პორცელენის ღრმა თეფში და

*) ის. „ქველი“ № 40.

20 ცალი ღვინის ქუჩა. საქონლის მიღებისთანავე ფულს გაახლებთ.

თქვენი პატივის მცემელი ეილჰელმი ნაუფი.
ს. დომელი.

4) ე ე ქ ს ი ლ ი.

ქვემოზე ხელის მომწერი ამით ამოწმებს, რომ მან მიეტლემ მ. კაულსტერსაგან სესხათ აილო 200 მარკა (ორასი მარკა). ამასთანავე აცხადებს, რომ ეს სესხი მეოთხედი წლის გასვლისთანავე პატრონს დაუბრუნოს 4% სარგებლით.

ძალაში შემოდის მისი ხელის მოწერით:

5) კ ე ი ტ ა ნ ც ი ა .

სოფ. ნოისის კალატოზის, ბ. კარლ კონიგისაგან მივიღე 400 მარკის, 4% და კვალათ, გასული წლის სარგებელი 28 მარკა (ოცდა რვა მარკა).

(სახელი და გვარი).

აი, ასეთი შინაარსის წერილების შედგენას ასწავლიან ქალებს საკვირაო სკოლაში. ეფთ, რასაკერძეა, სხვანაირი შინაარსისას, უფრო რთულს და ძნელს, ვინაიდან მათი მოთხოვნებიც უფრო რთული და ძნელი დასაკმაყოფილებელია.

19 აგვისტო. 7—7½ საათს გაკვეთილია „საზებირა“, რომელსაც ვერ მივუსწარი. შემდეგი ნახევარი საათი მოაწოდეს „ზეპარ ანგარიშს“. აი, მაგ., რას ანგარიშობდენ დაუწერლათ. ასი მეტრა ჩითი ღირს 20 მარკა, რამდენათ ღირს 40, 55 და 15 მეტრი? ასეთი საანგარიშო სწრაფათ გამოყავთ. მასწავლებელს ხელში უჭირავს საათი და როგორც კი სამ წუთს გადაცდება და საანგარიშო გამოუყვანელი დარჩება, ხელ-ახლათ გაამეორებებს და აახსენიებს. აქ ორივე განყოფილება ერთათ არის. 8 საათზე დაიწყო „კითხვა“. გადაშალეს „საკითხავე წიგნი“ და რიგ-რიგათ წაიკითხეს აღმოსავლეთის გერმანიის გეოგრაფიული აწერილობა. კითხვა გათავდა, წიგნები დახურეს, მასწავლებელი მივიდა დაუაზე გაკრულ კარტასთან და მოწაფეთ გეოგრაფიიდან კითხვები მიცა. ჩამოათეღევია მდ. რეინის, ელბის და ოდერას ნაპირას მდებარე ქალაქები და შესანიშნავე ადგილები. აგრეთვე სად რა შესანიშნავე ომი მომხდარა, როდის და რის გამო, რომელ ქალაქში რომელი ცენტრალური მთავრობა დი მფევა; სად რა აზანოებია და რას უხდებია და სხ. შემდეგ გადავიდა გერმანიის პოლონიაზე. კითხვა: რამდენ ნაწილათ განიყოფება პოლონია? პასუხი: სამაო. — დაასახელებთ ბევრმა ჩამოთვალა: პრუსიის პოლონიის დედა ქალაქია პოზნანი, აესტრიის კრაკოვი და რუსეთის ვარშავი. — რათ განიყოფება ასე პოლონია?

— წინათ პოლონია შეადგენდა ერთ სამეფოს, შემდეგ პრუსიამ, რუსეთმა და აესტრიამ თავიანთ შორის განიწილეს. — როდის? — პირველათ 1772 წ. და მეორეთ 1792 წ. — ეინ ჩამოთვლის ხელ-მეორეთ ელბის ნაპირას მდებარე ქალაქებს? ააშვირეს ხელი, მარა არა ყველა; მასწავლებელმა წამოაყენა ყველა და ერთხმათ ჩამოათეღევია ორჯერ. შემდეგ სათითაოთ ჩამოათეღევია არხეი. ბოლოს ხელში დაიკავა პატარა ჯოხი და კარტას დააღვა რომელ ქალაქს აუღებს ჯოხი? — ამას და ამას, ასე ბოლოდის. ამ გაკვეთილმა ერთი საათი გაატანა. ყველა ამ კითხვა-პასუხში მეოთხე განყოფილება ღებულობს მოწაწილობას, მესავე განყოფილება უსმენს და პირველათ ერთათ კითხულობს და იმეორებს. საპასუხო კი „შეითათ შეხედებათ.

შემდეგი გაკვეთილია სამღეთო ისტორია ძველ აღთქმას ასწავლის მასწავლებელი, ახალს მღველი. დღეს ახალი აღთქმაა. მოვიდა მღველი და აუხსნა მათეს სახარების მეთე თავი ისე, როგორც გუშინ წინ მასწავლებელმა. მღველია ელდებულოა ასწავლოა, ამისთვის განსაკუთრებით ჯამაირს არ ღებულობს, მას ნიშნავს სახელმწიფო და ჯამაირიკ სახემ წიფო აქეს. მაგ., აქაურ მღველს ეძლევა წელიწადში ორი ათასი მარკა და ბინა. თერთიეტის ნახევარზე ბევრემა გაციდენ გარეთ გიმნასტიკის სათამაშოთ, რაც ნახეარ საათს გაგძელდა. განსაკუთრებთ სამხედრო ვარჯიშობას აჩევენ. რკინის ჯოხები თოფების მაგერობას ასრულებენ. გიმნასტიკას ასწავლის უმცროსი მასწავლებელი, თუმცა ის ელდებულია მხოლოთ თავის კლასის შეკრდთ ასწავლოს. მაგრამ ჩეულებათ გადაქცეულა უფროსი მასწავლებლის, როგორც უხნიერისის, გიმნასტიკის გაკვეთილისაგან განთავისუფლება. ჩემ კითხვაზე, რატომ თქვენ არ ასწავლით გიმნასტიკას მეთქი, უფროს მასწავლებელმა მომიგო: ეს ახალგაზდების საქეაო. შეხედულებით ის 40 წლის კაცსა გავს, მაგრამ ნამღელიათ კი 48 წლის ყოფილა. 27 წელიწადია მასწავლებლობს, დამელში მხოლოთ 9 წელიწადია და ამბობდა, აქედან აღარ გადავალო. — განა თქვენგან არის დამოკიდებული გადასვლა-გაღმოსვლა? დეეკითხე მე. — სამასწავლებლო ასპარეზზე ახალ გამოსულები ხმ რათ გადაყავ-გადმოყავთ, ხმარათ უცელიან შევირთ, სოფელს და ადგილობრივ პარობებს, რომ თავისი ძალ-ღონე ყველკან სცადონ და მეტი გამოცდილება შეიძინონ. ხოლო როცა საქმაოთ გამოიცდება, პედაგოგურ ნიქს განიმტკიცებს და ნამღელი პედაგოგის სახელს დამსახურებს, მერე მას ისე უთავბოლოთ აღარ ეპკრობიან, ერთ ალაგას ჩნება და თუ არ მოისურვა

არც გადაიყენებენ სხვაგან—ამისნა მოსაუბრემ. მას-
წაელებლის შესახებ დაწერილებით ქვევით იქნება.

ამით დაეასრულე პირველი კლასის გაკვეთილე-
ბის მოსმენა. ახლა შევიდეთ მეორე კლასში იქნება.

სასწავარგარეთელი.

(შემდეგი იქნება)

კრიმინალური ანთროპოლოგია.*)

On ne peut plus haïr
l'être qu'on a compris.

Guyau.

ვაჩვენებს რა ლომბროზო დანაშაულობის მსგავს
მოვლენას პირუტყვთა შორის, იგი გადადის
ველურ ხალხთა ცხოვრებაზე; ის, რასაც ჩვენ
დანაშაულობას ვეძახით, ველურ ხალხის ცხოვრებაში
შეადგენს ჩვეულებრივ მოვლენას. ლომბროზო არ-
ჩვეს სიტყვას „crimen“—დანაშაული; ეს სიტყვა წარმო-
დგა სანსკრიტულ სიტყვიდან „kri“—faire—გაკეთება
მასხადამე, ამის დასაბამი უბრალო ზნეაყოფილა. ყო-
ველი ენა მოწმობს, რომ დანაშაულობის პირველი და-
საწყისი საკუთრების ცარცვა-გლეჯა ყოფილა. ლომ-
ბროზოს მიერ მოყვანილ ფაქტებიდან ჩანს, რომ და-
ნაშაულობა (როგორც ეს ჩვენ გვესმის) არის ჩვეუ-
ლებრივი მოვლენა: ძლიერ ხშირია ველურ ხალხთა
შორის კაცის კლა. რადგან მეტის მეტი მცხოვრებ-
ლების გამრავლება ძლიერ სამძიმოა ველურ ხალხს-
თვის და ცხოვრება დამოკიდებულია გარშემო ბუნე-
ბის სიმდიდრეზე, ამიტომ ამით აიხსნება ასე ხში-
რი კაცის კლა; და ეს არამც თუ არ არის სამძიმო
და სამარცხენო საქციელი, არამედ ხშირათ სასიქა-
დულოც. აგრეთვე ძლიერ გახშირებულია მუცლის
წახდენა ორსულ ქალთა შორის.

ტანმანიელი ქალები მხოლოდ რამდენსამე წელს
შემდეგ, როცა გათხოვდებიან, დათანხმდებიან, რომ
დაორსულდენ, ხოლო ისე კი მუცელს იხდენენ. მრავალ
ველურ ხალხთა შორის გახშირებულია ბავშვ-
ბის მოკვლა. ზოგიერთ ადგილას, როცა დედა მოკვ-
დება, შეილებს საფლავზე დააკლავენ და ერთათ და-
მარხვენ. ზოგან როცა მამა მოხუცდება, შეილე-
ბი მოპკეღენ ხოლმე მას და ხან კადევაც შეკამენ; ეს

*). ის. კვადი № 40.

იმდენათ მიღებულია, რომ ხშირათ მამა თხოვეს ხოლ-
მე შეილებს ამ ჩვეულების ასრულებას.

რამდენათაც ხალხი მეტ განვითარებაში შედის,
იმდენათ უფრო მეტათ ეტყობა ამ გვარი სიმკაცრის
შესუსტება და ამასთანავე ვამჩნევთ იმ გვარ მოვლე-
ნას, რაც ზნეობას და იურადიულ დაწესებულებას
მოგვაგონებს; თან-და-თან კლებულობს სხვა-და-სხვა
გვარი მკვლელობაც.

ველური ხალხის საზოგადოებაში მხოლოდ იმ
მოქმედებას ეძახიან დანაშაულობას, რომელიც ამ ხალ-
ხის ჩვეულებას არ ეთანხმება; დასჯა წარმოადგა შუ-
რისძიებიდან. დასჯაც თან-და-თან მსუბუქდება და
ეს შემსუბუქება ხალხის განვითარებაზე არის დამო-
კიდებული; უპირველესი ფორმა დასჯისა იყო კა-
ცის შეკმა. „ლინჩის სამართალში“, რომელიც ახლაც
არსებობს განათლებულ ამერიკაში, არის დარჩენი-
ლი კვალი ველურ ხალხთა სასჯელისა და საუკეთესო
მაგალითი იმისი, რომ სასჯელი გამოწვეული
იყო შურისძიების გრძობით, რომელიც აქამომდე
ყოველ ჩვენთაგანშია, ლომბროზოს სიტყვით. ლომ-
ბროზო ამ გრძობის გავლენით ხსნის, სხვათა შო-
რის, იმ წინააღმდეგობას, რომელიც ოპოზიციამ გა-
უწვია ამ ახალ სწავლას. თქვენ, ეუბნება ლომბრო-
ზო თავის მოწინააღმდეგებს, იმიტომ გაუწვით წინა-
აღმდეგობა ამ ახალ სწავლას, რომელიც ღალადებს,
რომ დამნაშავე არის სულით ავითმყოფი და, მასხა-
დამე, ღირსი სიბრალულისა და ლომბიერებისა და არა
სასჯელისა, რომ თქვენში ეს წინააღმდეგობა გამოწ-
ვეულია შურისძიების გრძობის გავლენით, რომე-
ლიც ჩვენში, სამწუხაროთ, კიდევ დარჩენილიაო;
თქვენთვის ამ გვარი პირის განშორება საზოგადოები-
საგან ცოტაა; თქვენ გსურთ დატანჯოთ იგი, რო-
გორც ამ უკანასკნელმა სხვები აწვალაო.

ველური კაცის ზნეობრივ წარმოდგენათა შემ-
დეგ ლომბროზო აგვიწერს ბავშვის სულიერ თვისე-
ბებს. ზნეობრივი—სულით ავითმყოფობის და დამნა-
შაობის თესლი ყოველ ბავშვშია და, ლომბროზოს
სიტყვით, ეს ჩვეულებრივი ბუნებრივი მოვლენაა. ეს
აქამდის სრულებით უარყოფილი იყო, განაგრძობს
ლომბროზო: Moreau-მ, Perez-მა და Bain-მა მხო-
ლოდ ამ ბოლო დროს აგვიწერეს ეს მოვლენა. ბავ-
ში წარმოადგენს ადამიანს, რომელიც მოკლებულია
ზნეობრივ გრძობას. ამ აზრის დასამტკიცებლათ მას
მოჰყავს მრავალი დამასაბუთებელი მაგალითები.

ბავშობის ხანა, რომელიც ჩვენ წარმოდგენაში
ისე არის შემკული სიწმინდით და უმანკოვებით, თურ-
მე ყოფილა ბუდე დამნაშაობის და უზნეობისა: სი-
ვე, სიჯიუტე, სიზარმაცე, შურისძიება, სიცრუე,—
სულ ბავშვის ხასიათშია; ლომბროზოს მოჰყავს მეც-

ნერი Perez-ის შემთხვევა: ეს მეცნიერი იცნობდა ერთ ბავშვს, რვა წლისას, რომელიც წლოვანების და გვარათ ძრიელ ჭკვიანი იყო; დაინახავდა თუ არა ეს ბავში თავის დედ-მამას ან სხვა ვისმე უცხოს ისე გაანჩნლდებოდა, რომ წააღებდა ხელს რომელსამე ნივთს, რაც კი ხელში მოხვდებოდა და ასე შეიარაღებული ეძვერებოდა ხოლმე. 15 თვის ბავში დაბანის დროს კბენდა ხოლმე დედას.

თუ რამდენათ შურიანები არიან ბავშვები, ლომბროზოს; სხვათა შორის, მოჰყავს ერთი მაგალითი: ექვსი წლის ბავში, რომელსაც ძრიელ შურდა, რომ მის უმცროს ძმას ყოველთვის ასაჩუქრებდნენ და ეფერებოდნენ, ხშირათ მიუტანდა ხოლმე დედას და ნას და თხოვდა მოეკლა მისი ძმა.

Montaigne-მა თქვაო, ამბობს ლომბროზო, რომ სიტრუეე და სიჯიუტე თითქოს ბავშვთან ერთათ იზრდება.

ის გრძნობა, რომელსაც ჩვენ სინილის (sens moral) ვეძახით, ბავშვს სრულებით არა აქვს თანდაყოლილი. კარგი და ცუდი ბავშვა მხოლოთ იმით იცის, რაც აკრძალულია და ნაქებია მის მშობლებსგან. ბავში ხშირათ იტყვის ხოლმე: ტყუილის თქმა და ურჩობა ცუდია, რადგან ეს დედას არ მოწონსო. ის, რასაც ბავშვს უქებენ, უსათუოთ კარგია მის თვალში.

ლომბროზოს აზრით, ბავშვს არ შეუძლია შეიყვაროს გულით არც თვისი მშობლები და არც გარეშე პირები. ბავში წააგავს იმ ქალს, რომელიც ჰყიდის თავის სიყვარულს (la femme venale); მანამდის უყვარხართ ბავშვს, სანამ რასმე გამოეღის თქვენგან, ხოლო წინააღმდეგ შემთხვევაში არავითარი სიყვარული არ აქვს. სიმკაცრეც ბავშვისთვის შეადგენს; იგი უფრო ხშირათ მკაცრია, ვიდრე კეთილი; რა სიამოვნებით აწვალებს პატარა შინაურ ცხოველებს, სრისავს ბუზს და ამტერევეს სათამაშოებს. Broussais ამბობს, რომ არ არის იმისთანა ბავში, რომელმაც დიდი სიამოვნებით არ აწვალას და არ შეაწუხოს არსება თავის თავზე უფრო სუსტი.

ხშირათ აღმოაჩნდებათ ბავშვებს ლოთობის და ბანქოს თამაშის სიყვარული.

ამას შემდეგ, ამბობს ლომბროზო, გასაკვირალი არ არის, რომ ბავშვებში ხშირია დანაშაულობა. ამის დასამტკიცებლათ ლომბროზოს მოჰყავს მრავალი მაგალითები, რომლებიც გვიჩვენებენ, თუ რა სხვადასხვა გვარი, ხშირათ მძიმე დანაშაულის მოქმედნი არიან ბავშვები.

ერთ ადგილს ჭიდან ამოიღეს ორი წლის და მხჩეალი ბავში; ორ დღეს შემდეგ ამოიღეს ორი

წლის და ნახევრის ბავში, რომელიც იმავე ქაში ჩავარდნილიყო ამოჩნდა, რომ ეს ბავშვები თერთმეტი წლის ბავშვს ჩაეგდო ქაში. ეს ბავში მთელ იმ ადგილას განთქმული იყო თავისი ცუდი მიდრეკილებით.

Moreau მოგვითხრობს ერთ შემთხვევას: ერთ სოფელში 8 წლის ბავშვა გადაწვა რამდენიმე საწლი და როცა ჰკითხეს, რა ჰქენიო, მუო: მინდოდა ჩემი ამხანაგები გამერთოო.

რასაკვირველია, ჩვენ არ შეგვიძლია ყველა ის მაგალითები მოვიყვანოთ, რომლებითაც ლომბროზო გვიჩვენებს, თუ რა ხშირია სხვადასხვა გვარი დანაშაობა ბავშვებში. ამტომ არის, რომ იმ პირებს, რომლებიც ისტორიაში არიან განთქმული თავისი ავიზნით, ბავშობიდანვე ეტყობოდათ ცუდი სულიერი ავებულება; ასე მაგალითათ კარაკალა, კალიგულა, რომის იმპერატორები, ლუი XI, კარლოს IX, საფრანგეთის მეფეები, რუსეთის მეფე იოანე მრისხანი და სხვები.

Roussel-ის სიტყვით 2582 რუსიკებში ნახევარზე მეტი მცირე წლოვანი ამოჩნდა 1877 წ.

ამით თავდება შესავალი ლომბროზოს თხზულებსა. მაშასადამე, ლომბროზოს ამით სურდა ეჩვენებია, რომ ის მოეღენა, რომელსაც ჩვენ დანაშაულობას ვეძახით, საზოგადოთ ბუნებაში ჩვეულებრივი მოეღენა ყოფილა, რომ მიდრეკილება დანაშაობისადმი არის ღრმა გრძნობა დაბადებით თანდაყოლილი. სულიერი თვისებები ბავშვის და ველური კაციისა ერთმანეთზე მეტათ დაახლოებულა, ანუ უკეთ ეთქვათ, სრული მსგავსება მათ შორის. მაშასადამე, აქედან ის დასკვნა უნდა გამოეყვანათ, რომ ჩვენსა და ველურ კაცის სულიერ თვისებათა შორის დიდი მსგავსება და ნათესაობა არსებობს.

გ. ბაღჩიძე.

(შემდეგი იქნება).

ე ქ ს უ რ ი მ ტ ი.

(ა. ნ. ე—ს.)

სურის, გიძღვრა გრძნობა, გული, ეს ფურცელი თუ იტვირთებს, თუ გაუძღვებს მუდამ მღელვარს აღშფოთებულს იმის ზვირთებს.

* * *

მსურის რაც კი ამ გულში მაქვს განგიცხადო დღესვე სრულათ,

შეგვიერთო აზრი მჭიდროთ,
სამუდამოთ, მეგობრულათ.

* *

მსურს, რაც გულს სიყრმიდანვე
რამ ენებია, შურით, მტრობით,
შენით ჰპოვოს განკურნება
შეუტყველი მეგობრობით.

* *

ბევრი რამ მსურს გითხრა, მაგრამ
რალაც მძლავრათ ქენჯნის ამ გულს,
თან დამძახის: „გაფრთხილდით“
არა ერთ-გზის მოატყუებულს...

* *

მას ეემონე ჯერ-ჯერობით,
ხელს გაეუწყებ დრომდის კალამს
და მაშინ კი გული შენთან
საიდუმლოს არ დამალავს!

რუს-იქველი.

ყურნალ-გაზეთებიდან.

ერლინში ქალებს კონკრესმა, რომელიც
გაგრძელდა ერთ კვირას. დიდი ყურადღება
მიიქცია. ქალაქის სახლის დიდ დარბაზში
მოხდა კრება ქალბატონი ლინის მორგენშტერნს
თავმჯდომარეობით. თითქმის ყოველ ქვეყნიდან იყვნენ
წარმომადგენელი; სხვათაშორის, მიიქცია ყურადღება
სომხის ქალმა ქ. მელიქმა, რომელმაც აუწერა სომხე-
ბის ქალების მდგომარეობა. ნემცის ქალმა შტრიგმა
წარმოთქვა, რომ საქირთა ნემცეების ქალების განა-
თლებად, უნდა მიეცეს მათ თავისუფლება ზნეობრი-
ვი და ნივთიერი. ინგლისელი, ამერიკელი და დანიის
წარმომადგენელი კი ამბობდნენ, რომ ქალებს ყვე-
ლა ეგ მინიჭებული აქვთ კედელად. ყველა წარმომად-
გენელებმა საქირთა დანიანეს სხვა-და-სხვა საგნებ-ს-
თვის მიეციათ ყურადღება.

* *

კოროლევა ვიქტორიას, როგორც გაზეთები
გეტყობინებენ, ამ ბოლოს დროს თვალს აკლდება.

ქალაქ ეისბადენიდან მოუწვევათ გამოჩენილი თეა-
ლეზის ექ-მი პაგენშტენერი, რომელიც წინეთაც
უთქვამს და ახლაც გაუმეორებია, რომ არა ეშვე-
ლებარაო. კოროლევის მისართმე მოხსენებებს უწე-
რენ ძლიერ სხვილი ასობით ასე იქცეოდნენ კო-
როლ გიორგის III-ის წინაშე რომელიც იყო პაპა
ვიქტორ-ასა; იმასაც აგრეთვე თვალეზი ტკოდა და
ბოლოს სულაც დაბრმავდა.

* *

გაზ. „Daily News“-ის სიტყვით სულთანს
გაუგდია არაბეთში თავისი მეორე ცოლი და ზოგი-
ერთი კარ-სკაცები. ამის მიხეზათ შემდეგს ამბობენ:
სულთანს ამ ცოტა ხანში უპოვია თავის მაგიდაზე
წერილა, რომელიშიც მას უცხადებდენ, რომ ახლან-
დელი მისი პოლიტიკა მასვე დაღუპავსო. ეს წერილი
თურმე, როგორც აღმოაჩინეს, დაედვა მაგიდაზე ახ-
ლულ-ჰამიდის მეორე ცოლს.

* *

ცნობილი პოეტი ი. პ. პოლონსკი, რე მელიც
30 წელიწადზე მეტია, რაც ცენზურათ არის უცხო
ქვეყნის ლიტერატურისა, ახლა დანიშნეს რჩევს წვე-
რათ ბექდეთი საქმის უმაღლეს გამგეობაში.

* *

გაზეთების სიტყვით: საფრანგეთის ელჩი იყო
სულთანის სანახავთ და პირდაპირ მოახსენაო, თუ
უწესობენი არ მოიშალა ოსმალეთში, ევროპის სა-
ხელმწიფოები შეიარაღებულნი ჩაერევიან ოსმალეთის
სახელმწიფო გამგეობაშიო. ოსმალეთის მთავრობას
კი იმედი აქვს, ამ უკანასკნელ თვეებში არეულობა
არა მოხდებარაო. ელჩი კამბონი რაკი დაბრუნდა
კოსტანტინოპოლს. სულთანი ინახულა და სამი სა-
ათი ელაპარაკა. რა გადაწყდა ამას შემდეგ, ჯერ არა-
ვინ იცის, მხოლოდ ფიქრობენ, რომ რაკი საფრან-
გეთის მთავრობა ჩაერია საქმეში, სულთანი უფრო
ხათრს მოიდებს და შელავთს მიცემს ქრისტიანებსო.

ხუთ სექტემბერს გამოვიდა სულთანის ბძანება,
რომ რაც ზომები ექვს სომხეთის მხარეებში იყო მი-
ღებული, ის ზომები უნდა იხმარონ ყოველგან ოთო-
მანის იმპერიაშიო.

* *

ახლანდელი გამოჩენილი მოგზაური ნანსენი
დაუნიშნავთ პროფესორათ და დირექტორათ ბიოლო-
გიური ინსტიტუტის ქალაქ ქრისტიანიაში.

*
* *

შანხოს ქვეყნიდან იწერებინ, რომ თბეთში
ერი გამდგარია ჩინეთის წინააღმდეგ. იქაურ ხელ მწიფეთ
სასულიერო წოდების უფროსი, ანუ სარწმუნოების
წარმომადგენელია დაყენებული, რომელსაც სახელათ
დალაი-ლაიმა ჰქვია. მისი ბრძანებით ხალხი ადგა ჩი-
ნელების წინააღმდეგ. ჩინეთის მინისტრი ლაგასიდან
გაიქცა. თვით ჩინელებიც გაიქცენ თბეთის ქვეყნი-
დან. ჩინეთის ჯარი საში ათასი კაცი მოვიდა ხალხის
დასამშვიდებლათ, მაგრამ ვერა გაარიგესრა. რუსეთის
საელჩო, რომელიც ცხოვრებს თბეთის ჩრდილოე-
თით, დიდ ყურადღებას აქცევს ამ საქმეს.

მაზრის უფროსს უკვე ეუწყა ეს საქმე თავის დროზე
და იმედიცა გვაქვს, რომ საქმეს მსვლელობას მია-
ცემს და მით გაუადვილებს საბრალო ხალხს დროზე
დაბინადენ.

გაქა-ფე მკველს.

კარცერი და ტიკტორა.

ძველის ძველი ამბავი.

გუძენი ჩემს მეგობარს ს. მ. კე—ის. *)

IV

მცირე შენიშვნა.

ართალია, ამ წერილს სათაურათ აწერია „მცირე
შენიშვნა“, მაგრამ უნდა მოგახსენოთ,
რომ ეს მცირე წერილი დიდი მწუხარების
და ეაების გამოჩნატეელია. ამ წლის მკათათეში ში-
რაქში (ტარიმანაში) დიდი უბედურება მოხდა: ორ-
მოცდა ათი ცხერის ბინა და ფარეხი დაიწვა; ცეცხლ-
მა დაზარალა აგრეთვე საძოვარიც, ე. ი. გადაწვა
მთლათ ამ ბინების გარშემო საძოვარი მინდორი.
ამ დაზარალებულთაგან რამდენიმე პირი ენახე და
ისინი მეტათ გულ-საკლავ სურათს მიხატადენ თა-
ეანთ უბედურებისას. ზარალს ამბობენ არა ნაკლებ
100,000 მანეთისას. არცა ტყუიან. ეს უბედუ-
რება რაც არის, არის, საქმე ისაა, რომ მის სხვა
უფრო დიდი და საკულისმხიერო ზარალი მოს-
დევს, რომელიც სრულიად დაღუპვას უქადის ცხერის
პატრონ—ფშველებს; მალე ზამთარი დადგება, საქო-
ნელი და საქონლის პატრონები სიცივით დაიბოცე-
ბიან, თუ მალე არ შეუდგენ ფარეხების და ბანების
კეთებას. მაგრამ აქ კიდევ სხვა დამაბრკოლებელი
მიზეზი ჩნდება—საშინელი სიძვირე შენობის მასალი-
სა და საშინელივე სისასტიკე ტყის ყარაულებისა. არ
იზამდა ურიგოს სატყეო გამგეობა, რომ დანმარებო-
და დაზარალებულთ იაფათ შენობის მასალის გაცე-
მით და არ შეუფერხებდა საქმეს სხვა-და-სხვა ფორ-
მალური მიწერ-მოწერით, რადგან ეს მწყემსებს და
იმათ საწყემსოს უფრო აენებს, ვიდრე არცებს. საქ-
მეს დაჩქარება ესაჭიროება... წყემსებს განზრახვა აქეთ
მიართვან თხოვნა, სადაც ჯერა არს, იმ აზრით, რომ
შეუმსუბუქონ საბალახოს იჯარა და აგრეთვე იაფათ
დაეთმოს მათ შენობების მასალა... ადგილობრივ

ათენდა კვირა დილა. მოსწავლეებს დიდი
აღელვება ეტყობოდა. მობრძანდა გამგეც;
ჩვენ ის შედარებით სხვებთან, ყველაზე უფ-
რო გვიყვარდა. პირველთ იმიტომ, რომ ის ენა მკვე-
რი კაცი იყო და ტკბილი სიტყვებით ჩვენი მოხიბ-
ლვა იცოდა, კარცერშიც ჩასვამდა, კიდევ გამოაგ-
დებდა მოწაფეს, მაგრამ ამასთან ყველას დაჯერებ-
და, რომ ის ძალიან სულგრძელათ მოიქცა და თუ
დამნაშავე დასაჯა, ეს იმ აზრით ჰქნა, რომ სურს
მოწაფე გაასწოროს და კაცათ გამოიყვანოს, რადგან
თითოეულ მოწაფეს უყურებს ისე, როგორც თავის
საკუთარ შვილს და ცდილობს, რომ ყველასაგან
ქვეყნის სასარგებლო კაცი გამოიყვანოს; მეორეთ და
უფრო სამართლიანათ გვიყვარდა ჩვენ „გამგე“ იმი-
ტომ, რომ ის ისე არაფრათ ავდებდა, ისე სასტიკათ
ეპყრობოდა და ისე აწვალებდა ჩვენს მასწავლებ-
ლებს და პანსიონის უფროსებს, როგორც ეს უკანა-
სკენელები ჩვენ—მოსწავლეებს.

ჩვენი მტანჯელების მტანჯეელს, რა თქმა უნდა
სხენარათ ეუყურებდით და დღესაც, ის რომ დაი-
ნახეს, ყველამ გამხნეება დამიწყეს: ნუ გეშინია,
გამგე კარგ გუნებაზე არის დღეს, შეიძლება აღარ
გამოგადღონო.

წირვა გათავდა და ჩვენ არა ჩვეულებრივათ,
ყველა სამეცადინო დარბაზში დაგვიბარეს. შეგვაგრო-
ვეს აღმზღლის მაგიდასთან. მალე ზედამხედველიც
მოვიდა და განაცხადა, რომ ამ წამშივე მოვლენ ყვე-
ლა მასწავლებლები და თითონ მისი აღმატებულე-
ბაც მობრძამდებო. ყველა შეგროვდენ და ბოლოს
გამგეც მოვიდა. უკან მოპყვებოდა მას დაღერემილი
თედორე, როგორც ერთი დამნაშავეთაგანი. დარბაზ-
ში სამარისებური სიჩუმე ჩამოვიარდა. უჯრა გააღეს.

*) ის. „კვალი“ № 39.

თედორემ იქიდან ტიკტორა წყნარათ ამოიღო და მაგიდაზე დადო. გამგემ დონიჯი შემოიყარა, შეხედა მწყურალათ ტიკტორას, გადმოგვხედა მერე ჩვენ და იგრავინა ზარბაზნისაით.

—ამას რას ეხედავ? რას მოვესწარი! ვინ შეარცხვინა ჩემი მოხუცებულობა, ვინ გამოიმჭრა ყელი? ვინ წაცხობ მთელ სასწაულებელს სამარცხვინო ჩირქი? ასე დააფასეთ, ასე შეიგნეთ ჩემი მამაშვილური ზრუნვა თქვენზე? ნუ თუ აღარ შეგრცხვით, რომ პანსიონში აღმოსაღვითის ქეივი განიზრახეთ?!... მს არ ვფიქრობ, რომ ამის მქნელი მაშინ ნამდვილ ჭკუაზე იყო, ალბათ სულით ავამთყუარი გეყოლია ვინმე პანსიონში. მაშ რით ავხსნათ ეს უცნაური მოვლენა?... სწავლის ტაძარში წიგნის მაგიერათ მაგიდაზე ღვინის სასეც ტიკი დაბრძანებულა. და ჩვენ იმის მაგიერათ, რომ რაიმე სასარგებლო ცოდნის შესახებ გემუსაიფოთ, იძულებული ვართ ამ საზიზღარი ტიკტორის შესახებ მთელი გამოძიება შევადგინოთ... მოხარით თითონ, რისი ღირსია ამის მომქმედი? ნუ თუ ის კიდევ გაეაჩეროთ აქ, რომ სხვა რამე უარესი ჩაიდინოს, რომ ხეალ კიდევ ხელ მეთრეთ საქვეყნოთ შეგვეარცხვინოს და ასეთი საზაზღარი მაგალითი გაჩვენოთ?! არა და ათასჯერ არა თქვენივე სარგებლობა მოითხოვს, რომ დავითხოვოთ ის, ვინც ჩირქი წაცხობ მთელ სასწაულებელს, მოვიშოროთ ის მენუნებელი წვერა, რომელმაც ისეთი საქმე ჩაიღანა, რომ მსჯავსი, აგერ ოცდახუთა წელიწადია აქ ვარ, და არაფერი მინახავს. მაგრამ მარტო მოწაფე რომ დავითხოვოთ, რა გამოვიღო, აქ ჩვენდა სამარცხვინოთ ყოფილა თურმე ისეთი მოსამსახურე, რომელიც რყენის და კეთილი გზიდან აბრუნებს აქაურ მოსწაფელებს. ის ყველაზე უფრო სასტიკათ უნდა დაესაჯოთ. აი, შეხედეთ,—მან თათი თედორესკენ გააშვირა,—საზიზღარი საქმე ჩაიდინა და ისე დგას, რომ თითქოს არაფერი დაუშავებიაო...

—მე მართლა არაფერი დამაშავებია,—გააწყვეტინა თედორემ მას სიტყვა.

—ტყუი! დაუყვირა გამგემ. მაშ ვინ შემოიტანა ტიკტორით შავი ღვინო?

—მე შავი ღვინო არ შემომიტანია.

—წითელი ხომ შემოიტანე, სულ ერთია.

—მე არც წითელი შემომიტანია და არც არაფერი. გამგე გაბრაზდა.—ხმა გაკმანდე! კრინტი აღარ დაძრა, აბა რა არის ეს ტიკტორა, შე უნამუსოე.

—თქვენო აღმატებულებავ, მე ტყუილი არასდროს არ მითქვამს და არც ახლა ვამბობ. გამგე ცოტა დაშოშმანდა. სიტყვება „თქვენო აღმატებულებავ“ მას ისეთ სიამოვნებას ჰგვრიდა, როგორსაც ჩვენ ვგრძნობთ რომელიმე ძნელ საგანში ოთხის ან ხუთის მიღებაზე.

—ღიას, თქვენო აღმატებულებავ, განაგრძო თედორემ.—მე ღვინო არ შემომიტანია. არ მისწავლია, მარა იმდენი მაინც კი მესმის, რომ ზეგმებს ღვინო აწყენს. მე მარტო ტიკტორა შემოვიტანე და იმ ტიკტორაში რომელიც მე შემოვიტანე, ღვინო ერთი წვეთიც არ ყოფილა.

—არაფერი არ მესმის, გაიკვირა გამგემ, შენ თუ არ შემოგიტანია, მაშ ვილამ შემოიტანა?

—ტყუის, თქვენო აღმატებულებავ, ტიკტორა ღვინო თ საესვა, თქვა აღმზღელმა.

—ჭიკა მოიტათ! და ძახა გამგემ.

თედორემ ტიკტორას ხელი წააგლო და თავიც მოხსნა. გამგემ ჭიკა შეუშერა, ღვინო არ დაიღვაროსო. ყველამ კისერი წინ გამოსწია, ერთი შეხედოთ რა ფერის ღვინო არისო.

—ჰმუჰჰ—დაიძახა ტიკტორამ.

გამგე შეერთა. ყველა ადგილიდან შეინძრა, თედორემ კუპრიელს კიდევ უფრო დააჭირა ხელი. ტიკტორა მთლათ დაიხუტა. მერმე დაახვია, დაკავა ხელში, გაიღიმა გამარჯვებით და ნიშის მოგებით ჰკითხა აღმზღელს:

—ჰე, ტყუილს ვამბობდი, თუ მართალს? ამ სიტყვებს შემდეგ კარგა ხანს ხმა არავის ამოუღია.

—ეს ჩემი სასაცილოთ ავდებია, თუ რაა, იკითხა ბოლოს გაკვირვებით გამგემ,—სადაა თქვენი ღვინო, ან თქვენი ღვინო., თქვით რაღა! ვერც აღმზღელმა და ვერც ზედამხედველმა ხმა ეღარ ამოიღეს.

—რას გაჩუმებულხართ! შეუყვირა მან აღმზღელს. სადაა თქვენი ღვინო?

—წუხელის, წუხელის, კი იყო ღვინო და... დაიწყო აღმზღელმა.

—წუხელის თუ იყო, სად გაჭრებოდა, იქნება თქვენ დალიეთ! აჰ! თქვენ თუ გემო გაუშინჯეთ, სწორეთ მთელ ტიკტორას გამოცლიდით: აჰ! რას გამეშებულხართ, გაშინჯეთ წუხელის თუ არა?...
გაშინჯა კი არა, კარგათაც გაიყენთა ღვინით, მაგრამ გაეშინჯეთ რომ ეთქვა, ტიკტორის გამოცლას მას დაბრალებდნ და მაშინ ხომ ვაი მისი ბრალი: ისე უარის თქმა არჩიეს.

—არა, არ გამიშინჯავს, თქვენო აღმატებულებავ.

—მერე რათ არ გაშინჯეთ? უყვირა გამგემ, არ იყო საჭირო შეგეტყუოთ, ღვინო იყო შიგ, თუ არა?.. რას გაჩერდით! მიპასუხეთ ჩქარა!

—მისმა მალალ შობილებამ მიბძანა, ტიკტორა არ გახსნა, ისე ჩაჰკეტეთ—თქვა მან დიდი გაჭირვებით. ზედამხედველმა პირ-და-პირ იუარა, ასეთი ბძანება არ მიმიციაო. მაშინ აღმზღელმა წარმოადგინა

წუხელის მისგან მონაწერი წერილი, სადაც მართლა იყო ასეთი ბძანება. ზედამხედველიც გაჯავრდა.

—მე რა ვიცოდი, თუ თქვენ ჩემს ბრძანებას ვერ გაიგებდით! მე თქვენგან მომივიდა ამბავი—ღვინო დავიჭირეო. თუ მარტო ტიკტორა იყო და ღვინო არა, ვერ შემატყობინეთ? მე დვეგრწმუნე თქვენ სიტყვას და არ ვახსნათო, იმიტომ მოგწერეთ, დარწმუნებული ვიყავი, რომ გაგახსნათ და გემო გაგეშინჯათ მთელს ტიკტორასაც გამოკლდით. გამგე თანის ქუთუხე აღარ იყო და ესენი კი ერთი მეორეს ბრალსა დებდენ...

დამიძახეს მეც. გამკემ დამიყვირა:

—შენ ვერ უთხარი გუშინ, თუ ტიკტორაში ღვინო არ იყო?

ნათქვამია: გაჭირდება კაცს ყოველსავე სიტულეს აქნევიანბსო. წუხელის თუ ქურდობა ცოტადენი ყოყმანობით ჩაივლინე, ახლა ტყუილის თქმა თითქმის არც კი გაჭირდება.

—მე წუხელის კი მოვასწენე, მაგრამ არ დამიჯგრა, თუ გნებათ, მოსწავლევებს ჰკითხეთ, სხვა მაშინ აქ არაიენ იყო. მაგან მე ლოთობა მომიგონა, — ეუპასუხე მე მღელვარებით და ხმის კანკალით.

—არ მესმის, რატომ უნდა მოგეგონებია?

—მემტერება და იმიტომ სულ ჩემ დასჯას ცდილობს! ძალიან მემტერება ეთქვი მე და ზედ მეტი მღელვარებისაგან ტირილიც დავიწყე.

—როგორცა ჩანს, ბუზას მაგერათ სპილო მოგჩენებიათ, მიმართა მან აღმზღელს. თქვენი საქციელი წინ დაუხედავი და მოუფიქრებელია...

ზედამხედველიც ჩაერია აღმზღელის დატუქსეაში, მაგრამ ამასთან ჩემი დასჯაც მოინდომა.

—აღმზღელი დანაშავეა, თქვა მან, იმაში, რომ წუხელისევე ვერ შეიტყო, ღვინო იყო ტიკტორაში, თუ არა, მაგრამ ის მოვლენა, რომ პანსიონში ტიკტორა გაჩნდა, გასაკიცი არ არის?... თუ ახლა ეღვიონოთ შემოიტანეს, ალბათ იმატამ, რომ მერმე ღვინოზედაც გააგზავნიდენ და ღვინით შემოიტანდენ... თუ არ ლოთობდა, ხომ აპირებდა მაინც ლოთობას. თუ დანაშაულობის ჩადენა ვერ მოასწრო, ხომ ემზადებოდა მაინც...

—მაგი მეც მქონდა სახეშა, თქვა გამკემ და მე შემეკითხა:—კარგი, წარმოვიდგინოთ, რომ გემტერებიან. ღვინის სმა მოგიგონეს. მაგრამ ეს ტიკტორა რათ გინდოდა, რომ შემოატანიე?!

მე შევეყოყმანდი.

—თქვი, ნუ გეშინია, მართალს თუ მეტყვი, იცოდე ყველაფერს გაპატივებ.

—ტიკტორა საცურაოთ მინდოდა...

ჩემმა პასუხმა ყველა გააკვირვა.

—როგორ თუ საცურაოთ? შემეკითხა გამგე.

—დღეს უქმე არის და ხვალეც. ზევისთვის გაკეთილები დღესევე უნდა მოგვემზადებია. ხვალ, როგორც თქვენც კარგათ იცათ, მთელი პანსიონი სასიერნოთ მიდის. ზოგიერთები იქ ტანსაც იბანებენ მდინარეში. სხვებმა ცურვა იცის და მე კი არა. შემეხარბა საშინლათ, და თედორეს შევეხვეწე, სადმე ტიკტორა მიმოგნე მეთქი. გაბერილ ტიკტორას მუცელზედ დავიკრავდი და წყალში სულ ზევით-ზევით ვიცურავებდი...—მოვასწენე მე დღლაგებით.

მასწავლებლებმა ნელ-ნელა სიცილი დაიწყეს. გამგესაც ცოტა გაელიმა, მაგრამ მაშინვე უწინდელი სახის გამომეტყველება მიიღო და მკითხა:—მერმე დახრჩობის არ გეშინია?

—თუ მე და ტიკტორა ერთათ ვიქნებით, მაშინ რაღა მიჭირს?

—კი, მაგრამ, შემომიყვირა ახლა ზედამხედველმა, შენ ვინ მოგცა მდინარეში ბანაობის ნება?! ბაგეზე სიმწარის ღვილიმა გამიბრინა.

—აჰ! არ იცი, რომ ეს აკრძალულია? მეორეთ რომ ტანის ბანა არ გაბედო და პანსიონში ტიკტორაც აღარ შემოიტანო დამისჯინარ იმით, რომ ხვალ რომ სხვები სასიერნოთ წავლენ, შენ მაშინ კარცერში უნდა იჯდე!.. მე ტირილი დავიწყე, თუმცა ღმერთს მადლობას ეწირავდი, რომ გამოკდებას გადაერჩი.

—რაღას ტირი! ძალიან ცოტა სასჯელია,— დაუმატა გამკემ., ხვალ სხვები სასიერნოთ წავლენ და შენ კი კარცერში ჩაჯდებ, მაგრამ რომ არ მოგწყინდეს, შენი საყვარელი ტიკტორაც კარცერში წაიყოლიე. იქნება ეს შემთხვევაც უფრო ჩაგებებულას გულში, მიატოვო ამას შემდეგ ყოველავე ეშპაკობა და ცუდლუტობა და სწავლასაც კარგათ ხელი მაჰკიდო. ყველამ კარგათ იცას, რომ მოსწავლას გასწორება და კაცათ გამოყვანა, ჩემი უგულითადესი მისწრაფებაა: გასწორდი შენც! დაიჯერე, რაც გითხრან. ნუ იუკუღმართებ და მუყაითათ ისწავლე. ჩემ გულს შენი გასწორება ისე იამება, როგორც შენ საკუთარ მამას, შენი ამ სასწავლებლის გათავება.

ასე გათავდა ეს „უცნაური საქმე“ ტიკტორის შესახებ. მე და იმას, ესე იგი ტიკტორას, კარცერში ჩაჯდომა მოგვისაჯგეს, აღმზღელს და ზედამხედველს გამოუცხადეს საყვედურობი, რომ „კოლოსაგან სპილო გამოიყვანეს“. თედორე კი დატუქსეს იმისთვის, რომ „ბავშვების სურვილს აჰყოლია და ყველაფერს უსრულებსო“.

გამოკდებას გადაერჩი. ამდენ ხანს ძალიან ვიმაგრებდი თავს. თუ კი რომ ძალი და ღონე მქონდა ამ „ჭირის გამაგრებას“ მოეანდომე. ახლა თაქაუფლათ ამოვისუნთქე, მაგრამ ამ ამოუსუნთქასთან ერთ

თათ ფეხებშიც რალაც სისუსტე ევიგრძენი. წუნანდელ-
მა უძილობამ, ამდენმა ტანჯვამ, წვალეზამ, მღვლე-
რებამ, საშინლათ დამქანცა. მე ფერი მთლათ დამე-
კარგა, თვალებიც მიმებნიდა. სწორეთ წაეიქცეოდი,
რომ მოსწავლეებს ხელი არ წაეტანებინათ—დიტან-
ჯა, ავთ არისო! წამოცდა გამგეს და თან ბრძანებაც
გასცა, რომ მე რამდენიმე დღე საავთმყოფოში გა-
მეთია და მერმე კი კარცერში „ჩაებძანებულიყავი“.

თეგზს წყალში ჩაგდება მიუსაჯესო, ისე დამე-
მართა. მეც საავთმყოფოში წავედი. იქ მაშინვე რა-
ლაცა „წვეთები“ დამალევიენეს და ცალკე ოთახში
მომასვენეს. ცოტა რომ სული მოვიტყვი, მომენატ-
რა საშინლათ მამა ჩემისათვის წერილი მიმეწერა, მი-
ვედი საწერ მაგიდასთან და დავიწყე. დაახლოებით
არ მახსოვს, მაგრამ ეგონებ ეს წერილი მიეწერე: სა-
ყვარელო მამავ! პირველათ შენს მშვიდობას და კარ-
გათ ყოფნას ყოელის შემძლებელ ღმერთსა ვთხოვ,
ამასთან ჩემ აზბავს, თუ იკითხავთ, მე, თქვენგან მო-
ძულლებულს ქე მიდგია, როგორც არის, გაძაღლებუ-
ლი სული. აქ სწავლასთან ერთათ წვალეზა და წამე-
ზაა. ვიტანჯები საშინლათ, სული ძლივს მიდგია, მა-
გრამ მაინც გადავწყვიტე, რომ ყველაფერი მედგრათ
გადავიტანო.

მე კარგათ მახსოვს დედა რომ მეუბნებოდა, ჯერ
მწარე ჭამე, კვლავ ტუბილი, თუ ყებე გემოვნებასო და
მეც თვითონ გამომიციდია, რომ „ზალი ძირში მწარეა,
მაგრამ კინწიროში გატუბილდება“...

არაგის არ შეგაწუხებთ. ეისწავლი დღიან-ღამიანა.
ერთი ეს სასწავლებელი ჩქარა გავათავო და მერმე
მე ვიცი, რასაც ეიზამ...

ბიძიას ჩემთვის ერთი ტიკტორა ღვინო გამოეგ-
ზენა. ღვინო აქ აკრძალულია, ტიკტორა დაიჭირეს,
შეიქნა გამოძიება და ტიკტორას ღვინის მოტანისა-
თვის კარცერში ჩამწყდევა გადაუწყვიტეს, ამიტომ
ტიკტორას ჯერ-ჯერობით ვეღარ გამოვაგზენი...

კიდევ ბევრს დავწერიდი მგონია, მაგრამ უცებ
გაილო ოთახის კარები და ჩემთან გამხიარულებული
თედორე შემოვიდა. მომიტანა თან ინდოურის მკერ-
დი და გოჭის ბეჭი.—სხვას ამხანაგები რომ გესტუმ-
რება საღამოს, მაშინ მოგიტანო, ღვინომ კი თავი
დაგიკრათო.— თქვა მან ღმილით. მერმე წერილი რომ
დამჩნაზა, მომაწერია ხელი და გასაგზანათ წაიღო.
—დაღალული ხარ, ახლა უნდა ჭამო და მოისვენო,
რომ ღონე მოგიგიდეს და მერმე კარგათ ისწავლიო,
რა დროს წერა არის? ნურა კაცის ნუ გეშინია, ა-
რე კიდევ ბევრს გამოვასულელებთო...

თედორესთვის მე არაფერი არ მიტყვამს, მაგრამ
იმისთანა თვალებით ვუყურებდი, რომ ის ადვილათ

ამოიკითხავდა მთელს იმ ღრმა სიყვარულს და თა-
ყვანისცემას, რომელსაც მე მისდამი ვგრძნობდი.

ტიკტორამ ჩემზე დიდი გავლენა იქონია. მე ის
არას დროს არ დამეიწყებია. ან კი საიდან დამეიწყე-
დებოდა, როდესაც მოსწავლეებმა მე მეტ სახელათ
„ტიკტორა“ დამარქვეს. კარგა დიდი გავიზარდე, ტი-
კტორასავით ჩამრგვალებულიც აღარ ვიყავი, მაგრამ
სახელისა და გვარის მაგიერათ ისინი მაინც სულ
„ტიკტორაო და ტიკტორაო“ მიძახოდნენ...

აი, ეს გახლდათ ჩემი საინტერესო ამბავიც.

ზნატიენ ვოთუა.

ქ. ოდესა.

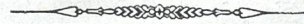

შ ე ნ ი შ ე ნ ა.

ლადიმის მიერ გამოცემულ ლექსების ზატანს
კრებულში მესუთე გვერდზე მოთავსებულია ზა-
ტანს ათ სტრქიქონიანი ლექსი: „მომეცნა ისევე
იქედი, რწმენა“ რომელსაც ქვეშ მოწერილი აქვს ლათი-
ნურათ N. ამავე კრებულში სხვა ლექსებიც არის ამავე
ზსუვადანიით მოწერილი, ასე რომ მკითხველი ჭფიქრობს,
რომ ყველა ამ ლექსების ავტორი ვიღაც უცნობი N
ყოფილა. სხვა ლექსებისა ან ვიცი და ზემოთ დასასყე-
ბული ლექსი კი ამოღებულია იმ ლექსიდან, რომელიც
არის ჩემ მოთხრობაში „შირველი ტალღები“ (გვ. 70
—72) N-ი შირველი 20 სტრქიქონი ჩემი ლექსის გა-
მოყვანა, შემდეგ სრულიად შეუცვლელათ გადმოუწერა
რამდენიმე სტრქიქონი. შემდეგ რამდენიმე კიდევ გამოე-
შვია, ბოლოს აგრეთვე შეუცვლელათ კიდევ გადმოუწერა
ქვესი სტრქიქონი და ამ ნაწილათ დაუწერია, ვითომ სასლი
ლექსი.

დუტუ მეგრელი.

საქველმოქმედლო საქმე.

„სასაცა გაცემ შენია,
რაც არა დაკარგულია“.
შოთა.

ვალის“ 37 ნომერში დასტამებული ბ-ნ გ. წე-
რეთლის წერილი ნოვოროსიელ ქართველე-
ბის შესახებ იმდენათ საყურადღებოა და სა-
გულისხმო, რომ ექვობთ ვინმე ჩვენთაგანმა წაიკით-

ხოს იგი წერილი და მარტო ესლა თქვას: ოხ, რა შევნიერათ არის დაწერილიო.—ჩვენ გეწამს, რომ ყოველი ქართველის გულში იშოვნის ბინას და ჩინერგავს იგი წერილი სურვილს გაქვიერებული ჩვენი მოძმეების ხელის გასამართლათ.—დროა გავახილოთ თვალები, დროა შევიგნოთ, რომ 10—15 წელს შემდეგ თითო კვალი ადგილის პატრონიც არ ვიქნებით (რადგანაც ღვთისთა ემრავლდებით). ამიტომ საჭიროა ახლად მივიღოთ ზომები და ეუპატრონოთ ჩვენს თავს და ვეცადოთ დროზე შავი ზღვის პირათ გადასახლება. —ყოველი ქართველი, ვისაც კი ქართველობით თავი მოწონს და მისი მომავალი რწამს, ვალდებულია ხელი შეუწყოს შავი ზღვის პირათ დასახლების მსურველთ ჩვენს უმიწაწყლო განიზნულ მოძმეებს და ყველამ შეძლებისამებრ დახმარება აღმოუჩინოს იმათ ნიეთიერათ და ზნეობრივათ. ჩვენი საყვარელი შოთაც ამას გვაწავლის: „რასაცა ვასცემ შენია, რაც არა დაკარგულიაო“. ეს მარგალიტი სიტყვები არ უნდა გვაფიწყდებოდეს.—ნოვოროსიაში განიზნულ ქართველთა ხელის გასამართლათ შეწირულება უკვე გროვდება, როგორც ვიცით, ამიტომ ჩვენც აქ ხაშურში (მიხაილოვში) ხელის მოწერით შევეგროვეთ 10 მანეთი და 30 კაპ.—თუმცაღა ეს ფული დიდი არ არის, მაგრამ მოგეხსენებათ ნათქვამია: სულით და გულით მოძღვნილი მცირედიც შეიწირებაო. ჯერ-ჯერობით ეს იყოს, ხოლო შემდეგისთვის კიდევ ვეცდებით დავეხმაროთ ჩვენს მოძმეებს.—სხენებული ფულიდან ათ მანეთს (10 მან.) უკვე ვგზავნი ფოსტით ნოვოროსიაში ბ-ნ სილოვან კალანდაძის სახელზე, რომელიც წერია განიზნულ ქართველთა ხელის გამმართველი საზოგადოებისა, ხოლო 30 კაპ. ფოსტის სახარჯოთ არის.—ბ-ნ ს. კალანდაძეს ეთხოვთ, მიღებისათნავე ჩვენ მიერ გამოგზავნილი ფულისა გვაცნობოს ვაზეთის საშუალებით.—ამასთან ეთხოვთ შემომწირველთა სია დასტამბოთ თქვენ პატივცემულ ვაზ. „კვალში“.

შემომწირველთა სია: ი. და ლ. კალანდაძეებმა 2 მანეთი, კ. კობლაძეებმა 1 მან., XX. 50 კაპ., ი. ფანტულაიამ 1 მან., ე. მასხუღიამ 1 მან., ნ. მესხმა—20 კაპ., ოზოლადემ—20 კაპ., ნ. ჯიბლაძემ—40 კაპ., ა. ნ. სალაყაიამ—40 კაპ., ი. ამირანაშვილმა 25 კაპ., გ. ნ. პაპოვმა 25 კაპ., ბ. ქეთარაძემ 20 კაპ., დანელ იანმა 20 კაპ., ა. ჭელიამ 30 კაპ., ს. ჭიპაშვილმა 20 კაპ., ი. ბაბუაძემ 20 კაპ., ა. მესხმა 30 კაპ., კ. ა. კიქაძემ 25 კაპ., დ. თურმანიძემ 20 კაპ., ა. მახვილადემ 50 კაპ., ი. მისურაძემ 50 კაპ. და ი. ნიკოზაძემ 25 კაპ.—სულ 10 მან. და 30 კაპ.

გასიღ მასხუღა.

ქ-ნო რედაქტორო! ეთხოვთ თქვენს პატივცემულ ვაზეთ „კვალში“ დასტამბოთ შემდეგი შემოწირულება ხონის საქალბო სკოლის შენობისათვის.

შემომწირველთა სია: პ. ი. ფარცხალაძემ—3 მან.; ი. ნ. კაკაბაძემ—3 მან.; კ. დ. ბახტაძემ—1 მან. და 50 კაპ.; დ. მ. ძიძიგურმა—1 მან. და 50 კაპ.; ეგ. ნ. კობეშვიძემ—1 მან. და 50 კაპ.; გ. კ. ფარცხალაძემ—1 მან. 50 კაპ.; მ. პ. ბახტაძემ—3 მან.; ს. პ. ბახტაძემ—2 მან.; არ. და ნ. დ—ძე ჭავჭავაძეებმა—2 მან. და 50 კაპ.; ს. დ. წვერაევამ—3 მან.; მ. ან. ბახტაძემ—3 მან.; მ. ალ. ფშველიძემ—3 მან.; დ. ფშველიძემ—3 მან.; დ. იოსელიანმა—3 მან.; ე. დ. ქუთათელაძემ—3 მან.; გ. გ. ზერავამ—3 მან.; ან. კვანტალიანმა—3 მან.; ნ. ნ. ჩაკვეტაძემ—3 მან.; ი. დ. რატიანმა—3 მან.; გ. გ. გენძეხაძემ—3 მან.; ი. დ. წვერაევამ—3 მან.; ქუთათისის მაზრის სამმართველოსაგან მივიღეთ—40 მან. და 30 კაპ.; სამოსწავლო უწყებისაგან გამოგზავნილი მივიღეთ თბერელის 27-ს 1895 წელს.—300—მან.; ნ. გ. ქუთათელაძემ—10 მან.; გ. დ. ბახტაძემ—2 მან.; რ. ლ. ბახტაძემ—2 მან.; ფ. მაჭარაძემ—3 მან.; მღვდელმა ი. ქუთათელაძემ—3 მან.; მღვდელმა პ. გოგოლაშვილმა—3 მან.; მაქ. კაკაბაძემ—3 მან.; იე. ე. ბოკლაევაძემ—3 მან.; ის. ხაინდრაევამ—3 მან.; ს. ნ. ლენცაძემ—5 მან.; საბა ი. ტაბიძემ—3 მან.; 1895 წელს იელისის 20-სა ბულვარის სეირნობის და საცკევაო სალამოსაგან ხარჯის გამ. წმინდა ფული მივიღეთ—69 მან. და 50 კაპ.; რატილმა შემოწირა (აგვისტოს 6-ს 1895 წელს)—10 მან.; ზ. გ. მესხმა—5 მან.; ფ. ბ. ჩიქოვანმა—5 მან.; მერ. ი. სანოძემ—5 მან.; ლ. გ. რატიანმა—2 მან.; ა. ნ. წვერაევამ—2 მან.; ბ. ი. ბახტაძემ—2 მან.; იე. ბარქაიამ—1 მან.; მ. ის. წვერაევამ—1 მან.; ბ. ბახტაძემ (დიაკონმა)—1 მან.; დ. პ. ჩხენკელმა—5 მან.; ე. და ბ. ქუთათელაძეებმა—10 მან.; ლ. მ. კაშიამ—5 მან.; მ. ხ. მაჭარაძემ—3 მან.; ას. გ. მდივანმა—30 მან.; კ. ლორთქიფანიძემ—5 მან.; ნ. წერეთელმა—10 მან.; აპრილის 24-ს 1896 წელს გურულების კონცერტისაგან მივიღეთ—6 მან. და 48 კაპ.; გ. ხუნდაძემ—2 მან.; სამოსწავლო უწყებისაგან მივიღეთ იანერის 25-ს 1896 წელს—600 მან.; გ. ნ. ფანტულაიამ—5 მან.; ი. გ. ფირცხალაევამ—3 მან.; იე. ან. მამფორიამ—10 მან.; მაზრის სამმართველოსაგან მივიღეთ—32 მან. და 56 კაპ.; პ. ჯღარკაევამ—2 მან.; ს. რუხაძემ—2 მან.; ბ. ბ. ავალიანმა—5 მან.; 28 იელისის გამართულ საცკევაო სალამო და სახალხო სეირნობიდან შემოვიდა—43 მან. და 60 კაპ.; სალამოდან—116 მან.; შედგა სულ—159 მან. და 60

კაბ. ხარჯ გარეთ; წმინდა შემოსული დარ-
ჩა—81 მან. და 70 კაბ.; სულ შემოსენებული შე-
მოწირულება შეადგენს—1357 მან. და 4 კაბ.; ად-
რე იყო გამოცხადებული ამავე შენობისათვის შემო-
წირული ფული გაზეთ „იერიში“ (1894 წელს №128
და 269 ში)—1660 მან. 40 კაბ.; დღემდის
სულ შემოწირული ფულის ჯამი შეადგენს—3017
მან. და 44 კაბ.

1 სექტემბერს 1896 წელს.

სონის საქალბო სკოლის დამაარსებელი
ივანე შარაშიძე.

„კვალი“-ს რედაქციას. ასკანის სახლობო ბიბ-
ლიოთეკის სასარგებლოთ 29 ივნისს ასკანისავე
სკოლის დარბაზში ადგილობრივი სკენის მოყვარულ-
თაგან წარმოდგენილ იქმნა „და-ძმა“. წარმოდგენამ
შეენიერათ ჩიარა, ხალხი ბოლომთ დავსწრა, არა
მარტო მახლობელ სოფლებიდან, არამედ თუთხმეტ-
ოცა ვერსის მანძილიდან მოვიდნ. ხალხი დადთ
ნასიამოენი ღამის ორ საათზე დაიშალა. ბილეთები
გაყიდა 5 მან. და 90 კაბ. ბ-ნმა გეგელაშვილმა
გაგვიმართა თვისა ხარჯით ბენგალის ცეცხლი და
შემოწირა კიდევ ოთხი მანეთი; სულ შემოვიდა 59
მან. და 90 კაბ.; დარჩა წმინდა შემოსავალი 4 მან.,
რომელიც გადიღო დანიშნულებისამებრ.

უკუღიბადეს მადლობას ეუძღვნით ქ.ქ-ბ-ნთ
ველაში წულაძისას, გალიენ წულაძის ქალს, თ. გრ.
გუგუნავას, ფ. მგელაძეს, აბ. წულაძეს, ბეს. დალი-
ძეს, პ. კალანაძეს და სხვებს, წარმოდგენაში მო-
წილილების მიღებისათვის და დამსწრე პატრე-ცე-
მულ საზოგადოებას თანაგრძნობისათვის.

გამკე სოლომონ მკვაშივილი.

სოფელ მეჯერასხენის სამკითხველოს გამგე კნ.
ეკ. გ. ერასთავასა უკუღიბადეს მადლობას უცხა-
დებს ქ-ნ. ელ. ა. ყაზიბეგისას, რომელმაც ზემო მო-
სხენებულ სამკითხველოსთვის მთავრობა 24 სხვა-და-
სხვა ქართული წიგნები შემდეგ პირებისაგან შემო-
წირული: ი. კვალაევისაგან, ერ. გენძეხაძისაგან, მიტ.
უშვერიძისაგან და სოლ. დელიაძისაგან.

კნენა მარიამ ვანჭანგის ასულს ჯამბაკურაან
ორბელიანისას გამოუგზავნეს სოფ. ავლეიდან 313
მ. კნიყნა მარია ალექ. ასულმა ამირეჯიბისამ, კნი
აყნა სოფიო გიორგის ასულმა ამირეჯიბისამ და კნ.
დამიტრა იოსებისაძე ვეზირაშვილმა შემდეგ სოფლე-
ბის მცროვრებლებში მოგრაგალა მკათათეას 14 სა-

ღამოს: ავლეეს, კნოლეეს, ოქონას, ცერონის, თამა-
რაშენს, ფცას, აბის, საციხურს, აბანოს, ბრედს,
ატოცს, ფათქინეს, კოდას, ვაყას, ოსიაურს, მხაი-
ლოეს, სურამს, ცხრამუნას და ქვიშხეოს და ითხოეს,
რომ ეს ფული ორათ განაწილდეს და გადაეცეს თბი-
ლისის და ქუთაისის გუბერნიის დიდი თოელისაგან
და წემებისაგან დახარალებულთ შესაწენათ გაპარ-
თულ კომიტეტებს.

ჰელაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთელი

განცხადება

სასწავლებელი და საყმაწვილო ბალი

ი. მჭხელიძისა

(ქუთაისში)

გამართულია ვარფოლომეევის სახლში დადიანის
ქუჩაზე.

სასწავლებელი ამზადებს ყმაწვილებს გიმნაზიის
მოსამზადებელსა და პირველ კლასებისათვის, სა
ყმაწვილო ბალი მიზნათ იღებს აღზარდოს ყმაწვი-
ლები 5—7 წლ. სამშობლო ენაზე, ფრებელის სის-
ტემით.

სასწავლებელში ყმაწვილები მიიღებიან პირველ
სექტემბრიდან პირველ ოქტომბრამდე, ხოლო სა-
ყმაწვილო ბალში ყოველ დროს მთელი წლის გან-
მავლობაში. თეიური გადასახადი დანიშნულია სასწავ-
ლებელში 10 მან. და საყმაწვილო ბალში 5 მან.

(4—3)

ქ. ქუთაისში

პირველი ენკენისთვიდან მთავრობის ნებართვით ისსენკა

საკალემო სკოლა,

რომელსაც მიზნათ აქეს მოამზადოს ბავშვები-ქალი-
შვილები 7-დან 10 წლამდე სხვა-და-სხვა სასწავლებ-
ლების მოსამზადებელი და პირველი კლასებისათვის.

თხოვნები მიიღება

ელენე მეჩხის ასულის ღირსი თეონისას სასულზე,
თბილისის ქუჩაზე ნ. დგებუაძის სახლში, სწავლების
ფასი თვეში ხუთი მანეთია.

(3—3)